

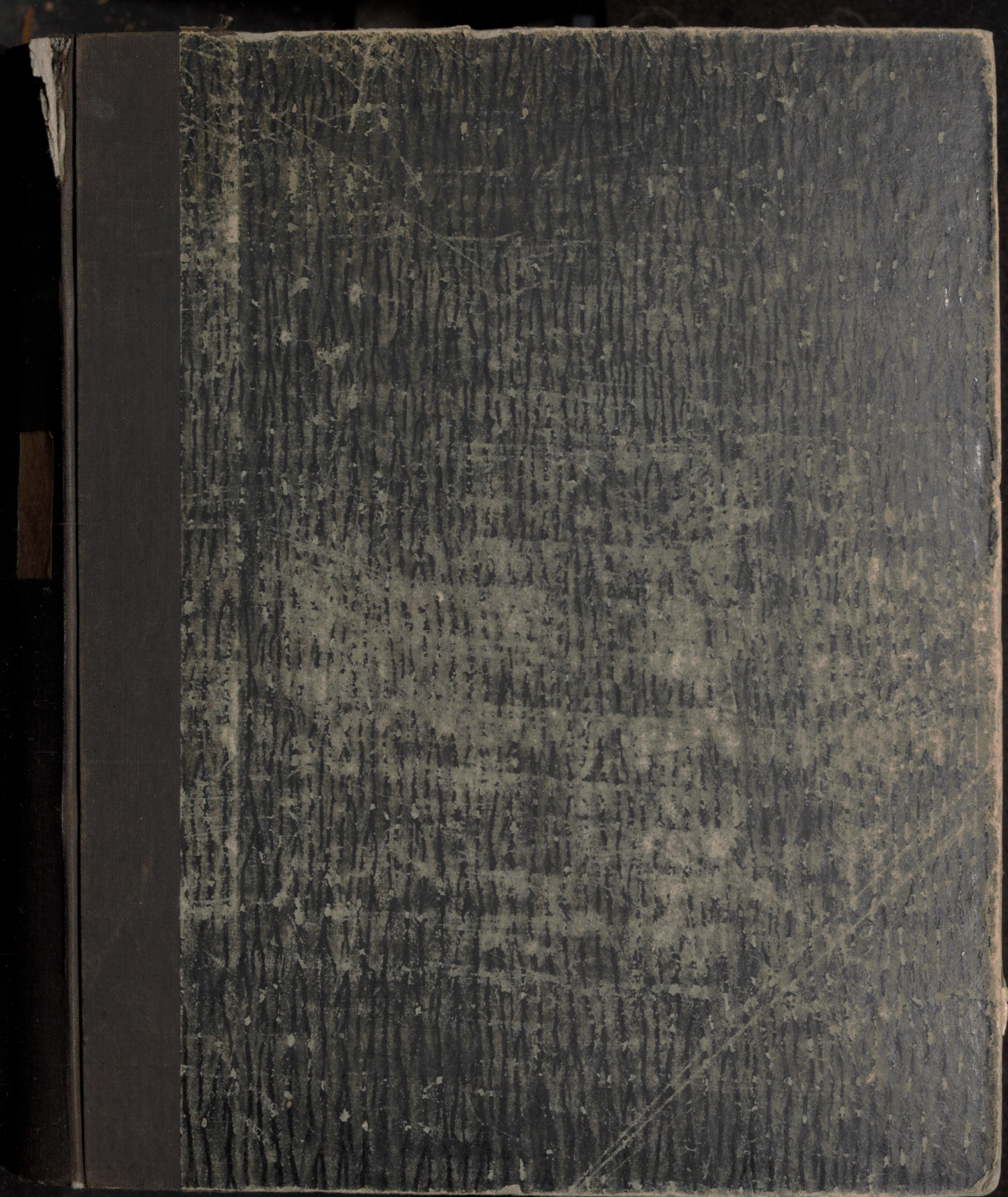
Methodum Hebraismi Novam Ab Erudito Gallo Nuper Propositam

Hamburgi: Typis Conradi Neumanni, [1716?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn862186994>

Druck Freier Zugang

~~112~~

112

Fa - 1092 (112)

1.

6.
5.

40

2

3

4

5

29

28

26

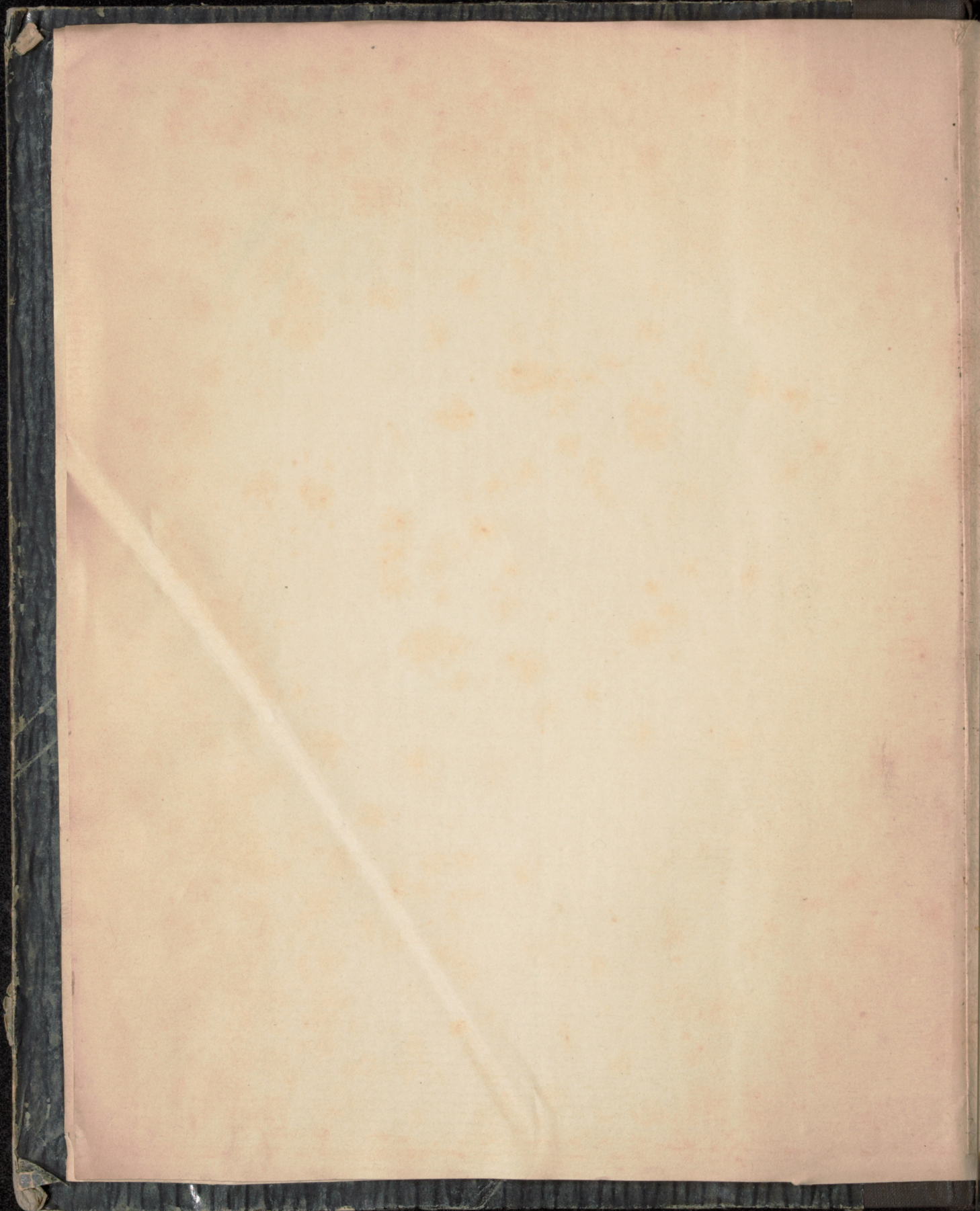
3.

2

7

8

9

M
AB E
JO
H
PH
IN
Bibli
Oec
S
Typ

בשהכה

METHODUM
HEBRAISMI
NOVAM

AB ERUDITO GALLO NUPER PROPOSITAM
PRÆSES

JO. CHRISTOPHORUS
WOLFIUS,

HEBR. ET ORIENTT. LINGUARUM PROF. PUBL.
ET

RESPONDENS

PHILIPPUS FRIDERICUS HANE,

MECKLENBURGENSIS,

IN GYMNASII HAMBURGENSIS

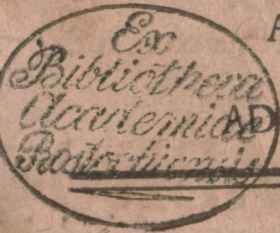
AUDITORIO PUBLICO

EXAMINABUNT

AD DIEM XIX, MAJI A, CIƆCƆCCXVI.

HAMBURGI,

Typis CONRADI NEUMANNI, Senatus & Gymnafii
Typographi,

VIRIS
MAGNIFICO, CONSULTISSIMIS, SUMME
REVERENDO, EXPERIENTISSIMO, AMPLIS-
SIMO, PRUDENTISSIMOQUE

GERHARDO
SCHROEDERO, J. U. D.

Reipubl. Hamburg. CONSULI dignissimo
meritissimoque, & PRÆSIDI gravissimo.

RUTGERO RULANT,
J. U. D.

MATTHIÆ DREYERO,
J. U. D.

Et Rev. Capitul. Hamb. Canonico Sen.

DANIELI PARIDOM
KRAMERO, Med. D.

Ac Sereniff. Duc. Mecklenb. Würtenb. & Durlac. in Saxon. inf.
Circul. Confiliario,

Et
JOHANNI JACOB OFABRO,

Senatori in Republ. Hamb. longe meritissimo,

DOMINIS, MÆCENATIBUS ac PATRONIS suis

D. D. D.
RESPONDENS.

PATRONI MAXIME COLENDI!

Cum jure suo ad Vos redeat, quod Vestrum est, eo confidentius Praeclaris Vestris Nominibus qualescunque has studiorum primitias inscribere audeo. Quod enim ante hos quinque annos, cum dulcissimam patriam meam vexare cepisset, quae adhuc vexat misere, perniciofa bellorum calamitas, optabam saepius, ut HAMBURGI tanquam in securo fugientium Musarum portu & perfugio conquiescens, tales studiorum provehendorum reperirem Fautores & Patronos, quales & sortis meae tenuitas & bonarum literarum sitis à Summo Numine votis precibusque omnibus expetere jubebant; id supra votum me felicissime consecutum esse, grati animi officio ductus, ut nunc ita posthac nunquam non cum voluptate profitebor. Neque enim exiguum temporis spatium est, quo inter Hamburgensium Camenas, communi omnium voce celebratas, versari potui; quod autem iis interfuerim, id vero Vestrae in solidum beneficentiae, Vestro Patrocinio, Vestrisque acceptum fero consiliis, quibus destitutus, ne tot quidem dies, quot jam menses in illustri hac & artium & mercium officina commorari potuissem.

Qua causa est, cur Vos MÆCENATES, etiam tacentes, quae vestra est indulgentia, postulare à me videamini, ut studiorum meo-
rum

rum ratio Vobis constet: neque ipse diffiteor, quod à tanta munificentia, tantisque sumptibus profectum est, huius rationem Vobis potissimum à me, ab itum cum maxime parante, reddendam esse. Cumque Literæ Hebraicae sint, ad quas ultimo hoc anno salutandas accedere integrum fuit; permittite quaeso, ut, quod studiorum extare, Vobisque consecratum volui specimen, id ex Hebraeorum literatura depromptum sit. Eam enim, sat scio, ut sacrarum literarum promam condam non aspernamini, quæ TIBI imprimis, **Magnifice SCHROEDERE**, adeo non ignota est, ut pristinam, eamque felicissimam illius tractationem in tanto fastigio jucunda recordatione etiamnum prosequaris. Suscipite itaque hanc grati animi tesseram ea, qua me ipsum soletis, fronte; & ex specimine hoc qualicumque de conatibus meis, qui ad alia studiorum genera vel relati hucdum sunt, vel in posterum referentur, benigniter judicare sustinete: Sic enim illud premium adeptus mihi videbor, quod in ista etate constituto satis esse iudicabitur. Pergite denique ulteriori quoque dignari me favere & patrocinio, qui totus fui Vestri muneris & beneficii, nec eum, cui jam loco cedere cogor, gratia Vestra ac beneficentia indignum habete. Ita Deus Vos, cum familiis Vestris splendidissimis, omni felicitatis genere cumulatòs in salutis publicæ præsidium necessitudinumque Vestrarum ornamentum salvos & incolumes præstet! Dabam Hamburgi d. XVI. Maji, An. MDCCXVI.

**ILLUSTRIMUM VESTRORUM
NOMINUM
CULTOR DEVOTISSIMUS**

P. F. Hane.

I. N. J. A.

PRÆFATIO.

Um nostra ætas in provehendis
amplificandisque artibus ac scientiis variis
non infelicem operam collocarit, linguæ non-
nullæ, ac speciatim Hebræa de accessionibus
quibusdam, eruditorum Virorum industria &
ingenio partis, sibi gratulari potuerunt. Atque inter eas primum
fere locum tueri poterat, quam erudito cuidam Gallo ante quin-
quennium debere cœpimus, siquidem vel veritate vel commodis se
commendaret. MASCLEFIUS, Canonicus, Ambianensis, est, qui
de emendanda & faciliori reddenda Hebraicam Linguam discendi
ratione cogitavit, & consilia huc pertinentia in publicam lucem
protulit. Hujus enim est *designatio Grammaticæ Hebræicæ novæ, ad Hebræam
aliasque Orientis linguas antiquas, non habita vocalium ratione, discendas,*
quæ primum quidem in Memoriis sive commentariis Trivultinis
A ad

ad rem literariam pertinentibus an. c1510ccxi. mense *Octobr.* p. 1791. *Nov.* p. 2002. & *Dec.* p. 2154. hinc in Ephemeridibus Literariis Parisiensibus editionis Belgicæ, duabus quidem partibus, quod perperam ibi fieri * sæpe solet, mutila an. 1712. *Jan.* p. 61. seq. denique vere in *Memoriis Literariis*, quæ Londini, annitente Cl. *La Roche*, editæ sunt, anglice an. 1711. p. 354. seq. ac 1712. p. 1. seq. exhibetur. Atque isti quidem methodo suæ tantum ingeniosus auctor tribuit, ut in ipso limine profiteatur, eam non minus ad amplificandam ornandamque Linguam Hebræam, quam provehendam sacrarum literarum intelligentiam accommodatissimam sibi videri. Qua de re cum aliter sentiendum nobis videatur, consultum putavimus, in consilium Auctoris ejusque rationes ita inquirere, ut libratis argumentorum ponderibus intelligatur, in quam sententiam lanx altera, veritatis momentis depressa, propendeat. Quamvis enim *Didacus de Quadros*, Jesuita, Professor Philosophiæ Complutensis, animadversionibus quibusdam suis, quæ *Memoriis Trivultinis* anni 1713. Decembr. p. 2065. inde vero Ephemeridibus Parisiensibus edit. Belgicæ an. 1714. Augusto p. 198. seq. insertæ sunt, confodere hoc inventum conatus sit, id tamen potius egit, quod nec ipse diffitetur, ut novam hanc methodum præjudiciis, quæ vocant, quibusdam oneraret, quam ut, præfidiis suis dejectam, prosterneret. Quod an a nobis fieri possit, nec scimus satis, nec, si sciremus, dixerimus: Saltem, ut fiat, operam, quoad fieri potest, dabimus. Cl. Auctor designationem suam in tres partes distinxit, quarum Prima in principiis præstruendis, receptaque Hebr. Linguæ lectione tractationeque, quam Masorethicam appellat, in odium & invidiam adducenda occupatur; Secunda ipsam methodum novam exponit, ac conquistis undiquaque argumentis commendat; Tertia denique repellendis exceptionibus quibusdam destinatur. Iisdem igitur vestigiis insistentes, tres tractationes partes constituemus, & quid profecerit Auctor, perspicimus.

SECTIO I.

* Solent enim Belgæ nonnulla ex Trivultinis illis Ephemeridibus derivare in Parisenses illas recusas, & nec has, quales sunt, relinquere, nec illas sistere integras, si definitus plagarum numerus non permittat.

SECTIO I.

In Auctoris hypotheses præstructas inquirens.

I.

IN prima consultationis suæ parte recte Auctor monet; non præclusam esse recentioribus viam, qua altius provehantur, & veritatem adhuc latentem in variis scientiarum generibus eruant. Neque id quisquam negaverit, nisi qui recentioris ætatis ingenii aut diligentia tantum putet detrahendum, quantum, nimia quadam reverentia ductus, antiquitati præter meritum vindicavit. Nihilominus tamen non æque in linguis, quæ vernaculæ esse desierunt, præcipue si consilia ad lectionem, pronuntiationem, ipsamque interiorem indolem constituendam spectent, quam in scientiis & reliquis artibus, id fieri posse extra dubium mihi quidem positum videtur. In scientiis enim, ad quas provocat Auctor, nominatim in doctrina rerum naturalium, medendi, & ipsa quoque ratiocinandi arte ingenio, meditationi & industriæ amplior omnino novi aliquid tentandi occasio relicta est, cum ipsa rerum natura vel eadem, quibus veteres illi innixi sunt, vel nova etiam præsidia copiose offerat, quæ veterum cognitionem nunc angustia, nunc imperfectionis, nunc falsitatis convincant. Linguarum vero pergrinarum & a communi vulgi usu remotarum conditio ea est, ut, cum a situ regionis, genio populi, præterea vero inprimis usu & consuetudine vulgi pendeant, in his momentis, si non solis, certe potissimum acquiescendum, nec sine his testimoniis quicquam illi pronuntiandum sit, qui non tam novum aliquod quam præclarum & plausu dignum proferre conetur. Quo quis enim magis in his ab antiquitatis luce recesserit, hoc altius se immerferit tenebris imaginationis, quæ ignis erratici splendorem ad tempus præferentes tandem evanescent. Compara, quæ in eandem sententiam commentantur *Jac. Perizonius* in notis ad Sanctii *Minervam* p. 7. *Thomas Gatakerus* in dissert. de Stylo Novi Testamenti

A 2

menti cap. VIII. p. 54. & *Mericus Casaubonus* ad præmium Diogenis Laertii sect. VII. Equidem non dixerim, rationem a linguis prorsus excludendam, qui non ignorem, *Quintiliani* iudicio lib. VI. c. 8. Instituit, sermonem constare ratione, vetustate, auctoritate & consuetudine. Sed id volo, ratione hic cum ratione, hoc est, ita utendum esse, ut, si afferri possit, vel ex ipsis linguæ visceribus eruat, vel idonei iudicis testimonio confirmetur. Hoc autem quomodo in lectione & pronuntiatione, quæ tota ab usu gentis pendet, & de qua in primis Noster sollicitus est, constituenda citra imo contra antiquitatis vocem fieri possit, id vero me cogitando non adsequi ultro & aperte profiteor. Cum itaq; longe alia sit linguarum, quam scientiarum, ratio, hoc minus ingenio in istas licet, quo plus potestatis facultatisque in has relictum esse videmus.

II. Ipsum negotium aggressurus Auctor præstruit recentiorum vocalium originem, quam superiori Sæculo in tam ampla luce positam esse pronuntiat, ut, si Judæos exceperis, ex Christianis hominibus paucissimi sint, quorum quidem aliqua sit in hoc doctrinæ genere auctoritas, qui non eam sententiam amplectantur, quod vocales natales suos debeant Masoretharum ingenio, qui vel sub finem Sæculi V. post reparatam salutem, vel, quod rectius dici ipse putat, Sæculo IX. demum de vocalibus, literis subternendis, cogitarint. Ex utraque sententia id consequi censet, quod vocalium & receptæ hodie lectionis ætas mille minimum annis posterior sit eo tempore, quo Lingua Hebræa vernacula esse desierit, id quod vel in exilio Babylonico, vel certe paulo post usu venisse existimat.

III. Nostri quidem instituti ratio, & argumenti amplitudo non permittit, ut in hanc causam de vocalium ætate disputandam descendamus. Neq; vel necesse admodum hoc post aliorum labores esse, vel contra Auctorem profuturum nobis videtur, qui de hac sententia æque certus est, ac olim Waltonus fuit, cum in Apparatu Biblico Prolegom. III. §. 38. affirmat, *Se vix quenquam nosse, qui iudicium cum eruditione Hebraica conjunxerit, qui aliter sentiat.* Itaque hoc argumentum nunc quidem omitemus, eo securius, quod sententia hæc Ludov.

Capelli

Capelli & Jo. Morini, quem imprimis sectatur noster, a Buxtorfio, Muisio, & ex nostratibus ab incomparabili Abrah. Calovio, ac non ita pridem novo labore a Celeb. Valentino Ernesto Læscherō in elegantissimo commentario de Causis Linguæ Hebrææ sub examen revocata est. Nobis nunc suffecerit, ostendisse, nihil præsidii ad novum illud inventum, quod prima ista hypothese negata prorsus cõrruit, accedere, si vel maxime tantisper disputanti largiamur. Nihilominus tamen liberalius pronunciavit Noster, quando hanc sententiam communi fere omnium consensu receptam profitetur, cum certe nec hodie desint inter hebraice doctos contrariæ sententiæ patroni, nominatim in Germania, cui tamen ipsi etiam exteri hujus & aliarum Orientis lingvarum, non infeliciter amplificatarum, laudem relinquere consueverunt. Lege, si placet, auctores Ephemeridum Parisiensium anni 1705. p. 168. edit. Belgicæ. Adde Rud. Martini Mehlisureri Prodromum Germaniæ Orientalis & Gustavi Peringeri dissertationem de cura literaturæ Hebrææ præsertim inter Europæos, Upsaliæ 1688. 8. Itaque Auctor errorem erravit, illi contrarium, quem Julius Bartoloccius, qui & ipse pro antiquitate vocalium pugnat Tom. I. p. 141. sq. Biblioth. Magnæ Rabbiniæ, commisit, quando loco modo laudato p. 165. refert, ex Protestantibus unum Lud. Cappellum, ex Pontificiis unum Morinum antiquitatem vocalium negasse, ex merito ideo castigatus a Richardo Simone Tom. I. Biblioth. Criticæ p. 374. sq. Præterea omnino notandum est, neminem ex iis, qui illas vocalium notas, quas Codex Sacer præ se fert, veteribus ignotas fuisse affirmant, negare, nunc eodem nunc simili sono vocēs, quibus hodie substernuntur, pronunciatas fuisse. Hinc etiam Rich. Simon, alioquin cum nostro consentiens, hodierna puncta non temere sollicitanda esse monet lib. I. p. 136. Historiæ Criticæ V. T. edit. Latinæ, quippe quæ traditione & usu vetustissimo innitantur.

IV. Lingvam Hebræam vel in ipso exilio Babylonico vel paulo post illud vernaculam esse desiisse nondum evictum est, & temere certe ad omnium consensum provocat Morinus p. 512. Exercitationum Biblicarum. Judæi, fateor, nonnulli ita statuerunt,

speciatim *Elias Levita* in præfatione ad מתורגמן, quando ait:
 וכשגלו מארמתם ובאו לבבל שכחו מכל וכל ככתוב בספר
 נחמיה h. e. *cum exfularent ex regione sua, & in Babyloniam venissent,*
obliti sunt omnium, sicut scriptum est in libro Nehemie. Eadem est sen-
 tentia *Ephodai & Kimchii*, quam suam postea fecerunt ex Christia-
 nis non pauci, quos laudatos vide a *B. Augusto Pfeifero* in *Critica*
Sacra p. 46. Sed illis quidem se opposuerunt alii, ut *Barthol. Mayerus*
 in *Philologia Sacra* Part. II. c. 2. & in primis *Steph. Morinus* in *Exer-*
citationibus de *Lingua primæva* ejusque *appendicibus* p. 77. ac
 novissime paulo ante laudatus *Læscherus* in *comment. de causis*
Linguae Hebr. p. 67. Neque sane veri fit simile, *Judæos*, qui in
 Ægypto per tantum temporis intervallum *Hebr. linguam* illiba-
 tam servaverant, in *Babylonia* tam negligentes & incuriosos re-
 rum suarum exstitisse, ut tam exiguo spatio illius oblivione capi
 se paterentur. Nec contrarium evincit *Nehemie* locus cap. VIII.
 v. 7. & 8. ad quem post *Eliam Levitam* se recipiunt ejusdem sententiæ
 patroni, cum ibi sermo non sit de contextu *Hebræo* in aliam lin-
 guam, quod isti volunt, translato, sed de sensu *Legis* ampliori
 commentatione illustrato & audientium animis infixo. Lege
 præter *Morinum* l. c. *Jacobum Altingium* in *Heptade VII. Disserta-*
tionum Tomo V. Operum p. 198. sq. & *Cl. Campegius Vitringam* de
 Synagoga Vetere lib. I. Parte II c. 12. Neque integro minimum
 post *carcerem Babylonicum* sæculo *Linguam Hebræam* ipsi quoque
 vulgo ignotam fuisse, manifestum, puto, evadit ex *Malachiae* pro-
 phetia, quæ certe præpostero consilio *hebraico sermone* ad popu-
 lum *hebraice nescientem*, cujus causa hæc scriptio suscepta erat,
 exarata credi debebat. Id quod ad liquidum deduci nunc oport-
 gebat, quoniam *Noster* contraria nonnullorum sententia abutitur,
 ad novitatis suspicionem hodiernæ pronunciationi affricandam.

V. Hinc progreditur ad edifferendam *Grammaticæ Hebrææ*
 originem, quam, inventione vocalium posteriorem, in *Sæculum*
X medium rejicit, acceptam referens *Saadia Gaon*, antiquissimo, ceu
 putat, *Hebræorum Grammatico*. Atque id quidem iterum *Morini*
 exemplo affirmat *Noster*, qui in originibus *Hebræorum Gram-*
maticis

maticis eruendis eodem modo versatur, tum in Opusculis Hebræo-Samaritanis cap. I Grammat. Samarit. tum in Exercitationibus Biblicis Exerc. XVIII. c. 5. & 6. Eum vero secuti postea sunt *Jo. Henr. Hottingerus* in Historia Ecclesiast. N. T. Sec. XII. p. 258. *Rich. Simon* in Historia Critica N. T. lib. I. c. XXX. & *Gustavus Peringerus* in historia Lingvæ & eruditionis Arabum p. 139. sq. Neq; ipse temere inficiari ausim, Judæos Arabum, inter quos eo tempore literarum studium inprimis florebat, exemplo & cura excitatos fuisse, ut linguæ Hebraicæ inclinanti & interitum magis magisq; minanti, præceptionibus artis, quibus antea non æque indigebat, suppetias ferrent. Ex eo tamen nunquam conficietur, quod *Morinus*, & cum eo noster non sine vi quadam extorquet, Arabas & vocalium, lectionisque hodie receptæ, & regularum auctores Judæis existisse. Neque enim insolens est, unius linguæ Grammaticam v. c. Latinæ, ad exemplum Græcæ, aut Græcæ ad formam Hebraicæ, quod nostra memoria factum est, conscribi, habita scilicet analogias ratione, & eadem tantum methodo observata, quoad utriusque linguæ conditio permittebat. Quis vero sibi persvaserit, Judæos patriæ linguæ vel penitus oblitos, vel adeo negligentes fuisse ut eam ad Arabicæ formam prorsus refingerent? Certe ut omnia alia credamus, ipsa utriusque linguæ diversitas, quæ hodiernum tum ratione vocalium, tum ratione flexionis vocum verborumque observatur, efficit. Convenientia vero in nonnullis capitibus partim ex imitatione decente, partim ex utriusque linguæ conformitate commode repeti potest.

VI. Ex præstructo priori hoc momento, quod ad vocalium Grammaticæque Hebraicæ novitatem pertinet, alterum, fundamenti loco inserviturum, colligit auctor, non majori veri specie, quam quæ prius illud commendavit. Hinc enim efficere conatur, Masorethas veram Linguæ Hebraicæ pronunciationem, qualis, cum familiari usu tereretur, obtinuit, callere non potuisse, quæ intra mille illos annos æque interciderit, atque intra brevius temporis spatium usu venerit non Græcæ minus quam Latinæ Linguæ, quam utramque *Demosthenis* & *Ciceronis* ætate longe aliter,

aliter, quam quidem usus hodie ferat, pronunciatam fuisse eruditi confiteantur, quamvis plura præsidia corruptelas ejusmodi ab illis prohibere potuerint. Idem omnino est, quod urget *Morinus* lib. II. Exercitatt. Biblic. cap. I. Exercitationis XVIII. nec obscuræ sunt aliorum eruditorum commentationes, quæ idoneis exemplis ostenderunt, nostrates in pronuncianda Latinorum Græcorumque lingua a veterum consuetudine multum descivisse. Ad hanc exceptionem cum temperamento respondendum est. Sane negari non potest, ipsis Judæis non diffidentibus, Hebræas literas aliter hodie minusque vel distincte, vel eleganter, exprimi. Sic Ephodæus cap. XXXII. Grammaticæ suæ diserte cavet: **לא תחשוב כי אנחנו בקיאים היום בקריאת הכתוב ובתנועות האותיות על הדרך: שהיה אצל הקודמים:** h. e. *ne existimes, nos versatos hodie esse in lectione Scripturae aut vocalibus (pronunciatione) literarum eo modo, qui apud majores obtinuit.* Ex recentioribus *Bened. Spinosa* tum in præf. tum cap. III. p. 15. Grammaticæ Hebr. affirmat, veram Hebr. Linguæ pronunciationem jam olim periisse, eamque nos magna ex parte ignorare. Speciaticim non dubitem, veteres illos literas **ו** & **ד** ipso sono distinguere potuisse, quia ab earum diversitate diversa vocum significatio pependit. Vide *Guffeti Commentarios Linguæ Hebr.* p. 811. & de aliis ejusmodi literis p. 8. Tiberienses inprimis Judæos ad veterum elegantiam & accuratationem proxime accessisse, & posteris hujus notitiæ desiderium reliquisse prædicant Judæi, ut *Emanuel filius Jekuthiel* in Grammaticæ suæ parte priore cap. 8. & cap. V. partis posterioris, ut alios omitam, quorum loca attulit *Morinus* p. 509. Hæc vero diversitas non efficit, ut credamus, vel *Masorethas* illos Tiberienses, vel alios postea Judæos, ita omni ex parte ab antiqua & vera pronunciatione deflectere potuisse, aut re vera deflexisse, ut prorsus alia nobis quaerenda, nec illa pro maxime genuina habenda sit, quæ ad *Masoretharum* rationem proxime accedat.

VII. Judæi certe, consuetudinum suarum amantissimi, animum a patriæ linguæ usu nunquam tam alienum habuerunt, ut non quidam saltem essent, qui in hanc curam incumberent. Id quod

quod vel ex eo constat, quod Legem divinam semper in Synagogis
suis hebraice prælegi curarint, eo quoque tempore, quo alia lingua
vernacula esse cœperat, in qua deinceps interpretatio prælectorum
institui solebat. Testatum hoc reliquerunt Mischnici Doctores in ca-
pite IV. Codicis מנלה sect. 10. Tom. II. edit. Surenhusianæ p. 402. his
verbis: מעשה ראובן נקרא ולא מיתרגם תמר נקרא ומיתרגם סוכל

h. e. *Historia Rubenis legitur, sed non exponitur Chaldaice: Historia Thamaris
legitur, & Chaldaice exponitur. Historia vituli prima legitur, & Chaldaice
exponitur; Secunda vero legitur quidem, sed non exponitur Chaldaice: Bene-
dictio Sacerdotalis & historia Davidis, & Ammonis non leguntur, neque ex-
ponuntur Chaldaice.* Ex quo loco manifestum est, lectionem Sacri Co-
dicis ex contextu Hebræo institutam esse, quia alioquin non opus
fuisset in gratiam vulgi Chaldaica interpretatione. Ita omnino
verba accipiunt Bartenora æque ac Maimonides in commentatio-
nibus suis ad hanc sectionem relatis, idemque intelligitur ex Mai-
monidæ *Hilchoth Tephilla* cap. XII §. 10. qui hanc consuetudinem inde
ab Esra perpetuo obtinuisse affirmat his verbis: מימות עזרא נהגו
שיחא שם תורגמן מתרגם לעם מה שהקרא קורא בתורה:

h. e. *inde a temporibus Esra consuevit adesse Interpres, qui populo interpreta-
retur, quicquid Lector ex lege prælegisset.* Fuerunt quidem, qui cum
Josepho Scaligero in *Animadversionibus ad Eusebium* p. 134. *Briano
Waltono* in *Apparatu ad Biblia Polyglotta* §. 14. *Prolegom. de ver-
sione Græca, Rich. Simone* in *Hist. Crit. V. T. Lib. I. c. 17. Isaaco Vosio*
cap. 14. & 16. de *Oraculis Sibyllinis*, & aliis contenderent, Græcam
versionem in Synagogis olim prælectam fuisse, sed eos vel nullis vel
certe non idoneis minusque recte intellectis veterum testimoniis
niti, & res ipsa evincit, & ab aliis, nominatim *Jo. Lightfooto* in *Horis
Hebraicis* ad 1. Cor. XI. *Jo. Braunio* in *Selectis Sacris* lib. V. Exerc. II.
p. 630. & *Campegio Vitringa* de *Vetere Synagoga* lib. III c. 7. p. 950. seq.
evictum est. Neque fraudi huic sententiæ est, quod per instituta
recentiorum in Synagogis, quibus Græca aut alia lingua familia-
ris fuit, in illis linguis Megillam prælegere integrum fuerit, quod
post alios *Buxtorfius* cap. 29. *Synagogæ Judaicæ ex Megilla* c. II. §. 1.
observavit; nec magis obest, quod Sæculo VI. medio versio Græca
B
ad

ad prælectiones Sacras adhibita fuerit, controversia inter præfectos oborta & a Justiniano, ceu ex Novella CXLVI. liquet, composita. Dum enim a Doctoribus Judæorum ejusmodi prælectio in lingua aliena libro Estheræ tanquam propria vindicatur, de ceteris atque adeo pluribus Scripturæ Sacræ libris aliter judicandum fuerit; ipsa vero illa controversia, Justiniani Sæculo agitata, contrarium morem antehac receptum fuisse evincit, ne dicam, ex ipsis verbis Novellæ Justinianæ, *meliores judicantis eos, qui Græcam quoque editionem ad librorum sacrorum lectionem assumere velint*, dubium relinqui, utrum neglecto prorsus Hebræo Græcus tantum contextus adhibitus, an hic illi junctus sit. Taceo, nec inde consequi, eandem inter reliquos Judæos, per totum terrarum orbem dispersos, consuetudinem obtinuisse, quæ se Judæis Græcisantibus sub Justiniani imperio approbaverat.

VIII. Ex his adhuc disputatis consequitur, Judæos semper occasionem habuisse antiquam Hebraice pronunciandi rationem conservandi, cum ex publicis prælectionibus eam haurire potuerint, nec ratio afferri possit ulla, cur avitam illam pronunciationem cum nova & pro arbitrio conficta commutare voluerint. Legerunt scilicet Codicem Hebræum eo tempore, quo ex Babylonia egressi peregrinam linguam in communem usum vel receperant, vel non multo post recipiebant. Legerunt eundem quinque circiter post eam ætatem Sæculis, etiamsi hinc inde dispersi patriæ linguæ oblivio animos eorum magis magisque occupare cœpisset: quod ex adductis Megillæ verbis patuit. Legerunt denique sub illud tempus, in quod ipsorum Masoretharum Tiberiensium ætas incidit, quibus antiquitatis vocalium oppugnatores ut plurimum hodiernam punctorum structuram vindicare consueverunt. Ab ea itaque ætate certum & perpetuum præsidium lectioni Hebraicæ allatum esse ipsè Auctor noster, qui cum illis facit, negare temere non auit. Neque proinde necesse est, ut ostendamus Judæos ab eo tempore usque ad nostram ætatem pristinum pronunciandi morem vel observare potuisse, vel observasse.

IX. Accedit diligens puerorum a teneris unguiculis institutio,
in

in scholis publicis, quarum curam ita sibi commendatam habebant, ut singularibus institutis eam suis injungerent. Illustris est *Maimonide* hanc in rem locus, qui exstat in *Hilchoth תלמוד* (i.e. Tract. III. lib. 1. Partisl. Operis *Jad chasaka*, quem Latine conversum & Oxon. 1705. 4. editum Cl. *Rob. Claveringii* industriae debemus)

c. II. §. 1. his verbis conceptus: מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר ובכל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחרימין את אנשי העיר עד שמושיבין מלמדי תינוקות ואם לא הושיבו מחרימין את העיר שאין העולם מתקים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן:

i. e. *constituunt doctores puerorum in singulis provinciis, vicis singulis, & singulis urbibus: & in quacunq[ue] urbe non fuerint pueri scholam frequentantes, illius incolas anathemate feriunt* (malim hic cum *Jacobo Rhenferdio* in *Differt. Philologica* II. de *Decem Otiosis Synagogæ* p. 266. ex *Gemara* legere *מחריבין* i. e. *evertunt*) *donec ludimagistros constituent. Et si ne sic quidem eos constituent, anathemate feriunt (vel potius evertunt) ipsam urbem, quia mundus non subsistit nisi per halitum oris puerorum scholæ.* Obiter hic monere liceat, Cl. *Claveringium*, nunc *Professorem Linguarum Orient. Oxoniensem*, in versione Latina p. 7. extremorum verborum sensum minus feliciter ita expressisse: *nulla civitas constituitur, & stabilitur, nisi ubi balbutientes parvuli in schola educantur.* Alia certe proverbialis hujus formulæ, inter *Judæos* admodum frequentatæ, quæ *Codice Schabbath* fol. 119. 2. legitur, mens est, quæ scilicet ipsius orbis terrarum salutem ab halitu puerorum, in scholis institutorum, pendere pronunciat, ut hoc modo auctoritatem & pretium illis conciliet. Hinc factum est, ut in una eademque urbe insignis scholarum copia existeret, quod exemplo urbis *Hierosolymitanæ* constat, in qua trecentas & nonaginta quatuor domos judiciorum, totidem *Synagogas*, *Academias* totidem, nec pauciores ludos literarios fuisse testatur *R. Phineas* ex fide *R. Vschajæ* in *Cetubhoth Gemar. Babylon.* fol. 105.

col. 1. Alibi quidem, nempe in *Echa Rabbathi* fol. 55. col. 1. Synagogæ Hierosolymitanæ 480. qui numerus voce מלאתי *Jes. l. 20.* continetur, memorantur, quemadmodum scholæ Bitterenses quadringentæ (non quingentæ ceu *Cl. Georg. Vrsinus* in *Antiquitatibus Hebraicis Scholastico-Academicis* p. 42. tradit,) numerantur in *Gemara Gittin* fol. 58. 1. Confer *Jo. Buxtorfii* *Lexicon Chaldaico Rabbinicum* voce בתר. Ut ut igitur negare nolim, in hac enumeratione magniloquo Rabbinorum ori aliquid tribuendum esse, res tamen ipsa cum ratione in dubium vocari nequit. Et hanc quidem institutionem primo omnium ad linguam Hebræam legemque animo insinuandam spectasse, nemo est qui ignoret; sicut nec id obscurum est, quod difficillimis quoque temporibus Judæi suas & Synagogas, & Academias, & Scholas habuerint. Legantur, quæ fuse de his commentati sunt *Georgius Vrsinus* in libro singulari modo laudato, qui prodiit Hafniæ 1702. 4. *Jac. Altingius* in duabus Orationibus, quæ Amstelod. 1652. 12. editæ inter Opera ejusdem Tomo V. leguntur, ut de scriptis *Campegii Vitrinæ* & *Jac. Rhenferdii* de Veteris Synagogæ conditione & statu ultro citroque editis non dicam, quibus & jungi possunt *Jo. Buxtorfius* in *Commentar. Masoreth.* cap. V. p. 19. sq. *Melchior Leydeckerus* de Republica Hebræorum lib. VIII. c. 5. & *Celeb. Valent. Ernestus Læscherus* in *Comment. de Causis Linguae Hebr.* p. 85. Hæ Scholæ, puto, effecerunt, ut ne ipsum quidem vulgus in linguæ patriæ, & antiquæ prononciationis ignorationem penitus incidere potuerit.

X. Nec illud quod ad causam nostram omni ex parte tuendam omittendum est, judæos prononciationis, a majoribus acceptæ, adeo studiosos fuisse, ut talem in multis hodiernum deprehendamus, qualem olim fuisse credere jubent veterum Scriptorum testimonia. In memoriam nobis revocemus *Hieronimi*, Linguae rerumque Judaicarum certe non ignari, verba, quibus de studio suo literis Hebræorum impenso, in præf. ad commentarium in *Danielem* testimonium fert, & inter cetera ait se in lingua hujus (Hebrææ) pistrinum se reclusisse, & multo sudore multoque tempore vix cepisse anhelantia

via stridentiaque verba resonare. Comparemus cum his, quod diligentissimus ejus Editor *D. Jo. Martianeus* & post eum nuper elegantissimus *Bernh. des Maizeaux* in Tomo III. Menagionorum p. 464. fecit, ea, quæ idem in commentario super epistolam ad Titum cap. III. de Hebræis in hanc sententiam scripsit: *Solent irridere nos imperitiæ, maxime in aspirationibus, & quibusdam cum rasura gula literis proferendis.* Et paulo post: *hæc immortale illud ingenium (Origenes) suo nobis labore donavit, ut non magnopere pertimescamus supercilium Judæorum, solutis labiis, & obtorta lingua, & stridente saliva, & rafa fauce gaudentium.* Finge tibi nunc Judæum hodie loquentem, & judica, rectius ne & vividius oris, gutturisque & linguæ habitum, qualem loquentes præ se ferunt, repræsentare possis. Atque hæc quidem ad nostrum institutum accommodaturi merito colligimus, Judæos, qui tredecim sæculorum intervallo, quod inter Hieronymi & nostram ætatem interjectum est, eandem pronunciandi rationem conservarunt, infinitis fere calamitatibus & exiliis afflictis, multo magis longeque facilius majorum vestigiis in hoc negotio insistere potuisse, atque adeo instituisse intra septem circiter sæculorum spatium, quod a reditu ex carcere Babylonico, quo lingua adhuc erat vernacula, usque ad Hieronymi ætatem effluxit. Neque excipere hic licet, de literis quidem, sed non æque de vocalibus hoc omne admitti posse. Cum enim sine vocalibus id est certo quodam sono, quicumque demum ille fuerit, quibuscunque etiam signis expressus, litteræ efferrî non potuerint, nihil causæ video, cur Judæi, in literis pronunciandis imitationi veterum adeo studentes, omnem ejus curam in ceteris abjecisse existimari debeant.

XI. Habemus denique Judæos ipsos, testantes, avitæ pronunciationis studium inter suos, & quidem in Schola Tiberiensi præ ceteris viguisse. Sic *Ephodaus* cap. V. Grammaticæ suæ, testimonio *R. Jonæ*, qui Sæculo XII. ineunte vixit, usus, hæc scribit:

כתב ר' יונה כי לרש ענינים מתחדיים בתקון אנשי טבריא
 : כי הם הצחים בלשון הקודש מכל העברים:

i. e. Scribit R. Jonas singulares quædam esse literæ ך proprietates ex constitutione Tiberiensium,

qui in lingua sancta præ ceteris Hebrais elegantiam confectantur. Idem confirmat ad veterum Grammaticorum fidem provocans Emanuel fil. Jekuthiel in Parte II. Grammaticæ suæ cap. II. Nos inquit, exercitati non sumus in differentia prononciationis literarum, sicut viri Tiberienses, qui olim nit rem linguæ præ omnibus aliis sectabantur ut testantur Hebræorum Grammatici. Hæc & alia Judæorum testimonia produxit doctissimus Jo. Morinus in exercitationibus Biblicis p. 509. eo quidem consilio, ut rideret Judæorum, quas putat, ineptias de re, quam nulla ratione scire potuerint, testimonium ferentium. Ego vero, quod aperte profiteor, non video, quomodo hoc historiæ literariæ momentum ad recentiores Judæos, qui diserte ad antiquorum testimonia se recipiunt, pervenire non potuerit, atque adeo necesse sit, ut de prononciatione majorum suorum tum demum judicent, ubi ipsi eam auribus acceperint. Sane locus Hieronymi, ad quem alias in hac causa provocat Morinus, paulo ante adductus, fidem facere potest iudicio Judæorum de Tiberiensibus Doctoribus, & eorum in patria lingua studio. Hic enim Tiberiensi quodam Magistro usus est, eam puto, de causa, quod ista ætate major illorum hominum in hoc doctrinæ genere auctoritas esset. Audiamus ipsum in præfatione ad librum I. Paralipomenon ita loquentem; *Denique cum nuper a me literis flagitassetis, ut vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quendam Legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi, & contuli cum eo a vertice, quod ajunt, ad extremum, & sic confirmatus, ausus sum facere, quod jubebatis.* Hic imprimis advertendum est, Tiberiensem illum inter suos linguæ Hebraicæ cultu conspicuum fuisse, unde non temere conjecturam facimus, ipsi Scholæ a Judæis recte in universum tribui, quod Divus Pater de Doctore quodam suo Tiberiensi affirmat.

XII. Placet his addere Jac. Gussæti assertionem, nostræ similem, & aliis præterea fulcris superstructam. *Vis, inquit is in Commentario Linguæ Hebraicæ p. 8. earum (literarum Hebræarum) ac potestas asseruata quoque fuit hætenus. Dubium nullum relinquit usus religiosus librorum, isque ad nostra tempora perpetuus, consensus in eo inter sectas populi disidentes, harmonia cum aliis Orientalibus linguis in literarum sonis.*

sonis. *Nominum propriorum conformitas in versionibus, etiamque in libris aliorum scriptorum res Judaicas alia lingua, vel leviter delibantium, vel serio tractantium, praesertim Novi Testamenti.* Atque haec sufficere posse videntur ad evertendam alteram Viri docti, cum quo nobis res est, hypothesin, in qua cum praecipue inniti videatur, consultum nobis visum est, in ea destruenda diligentius occupari. Neque satis adseruisse eam videtur Vir doctus, quando ad Graecam aequae ac Latinam linguam provocans monet, utriusque genuinam prononciationem nos eruditorum iudicio nunc latere, cum tamen minori temporis spatio ab usu vulgi remotae fuerint, insuper vero nec ingenia excitatiora defuerint, nec scripta Grammatica magno numero, quae in illarum conservationem conspirantia ne sic quidem eas a corruptelis vindicare potuerint, quod proinde subsidiorum ejusmodi defectus de Lingua Hebraea multo minus sperare permittat. Praeterquam enim quod angustum fuerit Masoretharum ingenium & obscura admodum diligentia, praeter Codicem Sacrum nihil omnino fuisse ait, quo conatus suos adjuvare & institutum promovere potuerint. Idem hoc est, quod Morinus antea urfit non sine fiducia p. 511.

XIII. Jam sane, sine causae nostrae praedjudicio, ultro largimur, nec Tiberienses illos, nec hodiernos Judaeos vel naturam, vel elegantiam antiquae prononciationis omni ex parte assequi; Sed id non magis evicerit, novam prorsus & nullo exemplo comprobata prononciationem sectandam nobis nunc esse, quam illi institutum suum cuiquam rerum perito approbaturi essent, qui idem in Latinis & Graecis literis ob eam, quam diximus, mutationem tentarent. Ita manifestum est, Judaeos hodie cum Christianis differentiam, quae inter פ & פ dageschatum, inter ו & ו dageschatum inter י & י raphatum intercedit, ignorare, quod fatetur *Emanuel* fil. *Jekuthiel* Parte I. Grammaticae suae c. 3. neque scio satis, num fides illi habenda sit, quando Tiberiensibus eam probe constitisse affirmat, cum in dubium vocari possit, num ipsi Judaei veteres, quibus lingua adhuc erat vernacula, literas has adeo sibi adfines semper prononciando distinxerint. Sane ipsa Germanica lingua
literas

litteras quasdam habet, quæ a nonnullis saltem in familiari sermone non distinguntur, nec proinde mirum est, procedente tempore idem linguis mortuis usu venire. Sufficit variatam ejusmodi pronunciationem linguis omnibus, etiam vivis communem esse, quas tamen propterea a pristino ritu prorsus descivisse nemo concesserit. Id vero præterea Nostro dare non cogimur, Linguae Hebraicæ pronunciationem majorem hic fecisse jacturam, quam binas illas, quas diximus. Cum enim pronunciatio nec ingenii vi, nec scriptis nitatur, quantacunque sit eorum copia, sed usu & auribus accipi debeat, illorum defectus Hebræis non magis fraudi fuisse dicendus est, quam Latinis Græcisque literis emolumentum attulit. Imo alia omnia hic evenisse dixerò, & forte non præter rem contenderò, Judæos linguæ suæ pronunciationem magis, quam ceteras illas gentes, illibatam servasse, vel saltem servare potuisse, quippe quibus per longum tempus cum aliis gentibus earumque linguis tam multa consuetudo non intercessit, sicut nec gentes aliæ de eorum lingua addiscenda laborabant. Alia vero longe fuit utriusque linguæ conditio, quibus vel ab ipsis illis populis, multitudine fere infinitis, qui eam civitate donarunt, magnam mutationem illatam esse, singulis eam ad indolem suam geniumque accommodantibus, veri sit simile. Hinc etiam factum puto, ut stilus Codicis Sacri in diversis libris, diverso admodum tempore exaratis, ita sibi constet, ut exigua differentia observetur. *Jac. Guffetius* sane, qui alioquin hinc inde *archaismos* quosdam & *neoterismos* observare sibi visus est, linguam Sanctam usque ad Nehemiam vel nihil vel parum mutatam esse affirmat in dissertatione de lingua Hebræa, quam commentario suo linguæ Hebr. præmisit. Adde *Celeb. Valentini Ernesti Læscheri* Commentarium de Causis Linguæ Hebr. p. 63. Hæ igitur & forte aliæ causæ efficere potuerunt, ut, cum ipsa lingua sibi satis similis permaneret, pronunciatio quoque ejusdem tantæ varietati, quantam Noster sibi persvadet, obnoxia non fuerit.

XIV. Habet tamen aliquid Noster, quod excipiat adversus traditionem, per quam veterem linguæ pronunciationem, saltem quod

quod ad naturam suam, (de circumstantiis & minutiis enim quibusdam sermo nobis non est) ad Masorethas & recentiores Judæos defluxisse diximus. Ait enim p. 1798. eam adeo sibi non constare, ut potius alia ratione LXX Interpretes, alia Josephus, Origenes alia, alia Hieronymus alia denique Masorethæ utantur, qui certe singuli ita videantur Hebræa pronunciasse, prout istius sæculi, quo vivebant, conditio postularit. Unde & consequi putat, Masorethas ipsos antiquam illam pronunciationem vel scire vel conservare non potuisse. Idem argumentum adhibuit Morinus p. 513. Exercitationum Biblic. qui imprimis ad punctationem Nominum Propriorum Masorethicam, cum Josephi & Hieronymi expressione comparatam, provocat. Diligentissime vero omnium hoc argumentum persecutus nuper est doctissimus sedulusq; antiquitatis scrutator D. Bernhardus Montfauconius in disquisitione singulari, *quomodo veteres Interpretes hebraice legerint*, quæ in Tomo altero Hexaplorum Origenis p. 394. seq. legitur, ita concepta, ut appareat, quam rationem tum in literis tum in vocalibus efferendis Interpretes Græci varii observarint. Sententiæ suæ, quam tamen omni ex parte nostram non facimus, summam his ille verbis exprimit p. 394. *Nihil mirum est, si Masorethica lectio cum vetustiore illa non prorsus conveniat, siquidem Masorethe eam annotaverunt, qua etate sua, & eo loco, ubi versabantur, usui erat, quæque ab antiquiore illa ab ea, qua variis in regionibus usurpabatur, multum differebat. Quin etiam hodie lectio per Masorethas ad certas vocales determinata inter Rabbinos plerumque non satis convenit, quo pacto sit legendum. Inde est, quod veteres illi non secum semper consentiant in lectionibus, sed alius alio modo idem verbum proferat.* Confer Prolegomena ad Hexapla Origenis p. 27. & caput I. Geneseos ipsorum Hexaplorum, ubi contextus Hebræus ad exemplum Hexaplorum Origenis nunc ex conjectura, nunc ex veterum Codicum fide literis Græcis exprimitur.

XV. Hic primo loco monendum est, LXX. Interpretes, Josephum, Origenem & Hieronymum minus recte, tanquam diversæ in iisdem vocibus pronunciationis auctores afferri, cum & ipsa

C

Com-

comparatio ostendat, & *Morinus* quoque p. 513. recte observet, 78c LXX, Josephum & Hieronymum a se invicem raro esse discordes, quibus merito addo *Origenem*, cujus vestigiis insistere Hieronymum, ubi occasio fert, nemini non constat. Cardio igitur rei vertetur in differentia 70v LXX & Codicis Hebr. punctati, quam in nominibus propriis frequenter observari non nego, semper dari inficior, cum v. c. in *Adam*, *Cain*, *Abraham* &c. amice conspiciant. Præterea nominibus propriis id usu venire mirum non est, cum illa, usu communi teri solita, sensim inflectantur, & alio tempore aliam sortiantur prononciationem, quod vocibus appellativis rarius contingit. Porro differentia illa non ubique, imo raro tanta est, ut non facile conciliari utraque prononciatio possit. Sic quod Masoretharum גרליו 70c LXX. Josepho & Hieronymo *Gedalias* est, mirum nemini videbitur, qui facile observabit, terminationem Hebræam ad Græcam & Latinam de industria inflexam esse. Quantaunque vero interdum sit, talis tamen est quæ pro hodie recepta prononciandi ratione magis quam pro nova illa testimonium ferat. Tenendum insuper est, voces, ex alia lingua in aliam transferendas, a diversis sæpe diversimode exprimi in scribendo, qui in prononciatione dissensuri forte non erant, eo quod alteri eadem prononciatio aliis, alteri iterum aliis literis commodius efferri posse videtur. Accedit regionum diversitas, quæ efficit, ut eadem literæ & vocales ab incolis diversimode prononciantur, quibus tamen nihilominus linguæ suæ ratio eodem modo constat. Ita permultas habet Germanica lingua dialectos, quibus qui in prononciatione utuntur, in capite causæ & in scriptione ipsa non dissentiunt. Hanc dissensionis causam recte attulit olim *Hieronymus*, in epistola ad Evangelum: *Noc refert, inquit, utrum Salem an Salim nominetur; cum vocalibus in medio literis per arvo utantur Hebræi, & pro voluntate lectorum ac varietate regionum eadem verba diversis sonis atque accentibus proferantur*. Illustrari hoc potest luculento hodiernorum Judæorum exemplo, inter quos Judæi Orientales & Itali, quibus *Leo Mutinensis* in libro de hodiernis Judæorum ritibus p. 55. elegantiore linguæ prononciationem tribuit, cum nostra Christianorum

norum pronuntiatione maxima ex parte consentiunt, ceteris, qui Germaniam, Bohemiam & Poloniam incolunt, Judæis, tum quod ad accentum, tum quod ad vocales literasque diversam rationem sequentibus. Sic vocem בתולה Germani Judæi *Bsule*, ברנה, Broge, נתן *Nosen* exprimunt. Vide Cl. Jo. Jac. Schudt Memorabilia Judaica Parte II. lib. VI. c. 16 p. 285. Neque tamen hæc tam diversa pronuntiandi ratio efficit, ut, ubi eadem voces quod ad consonas & vocales scribendæ fuerint, diversis literis aut sonorum signis a diversis repræsententur. Itaque Noster non majori jure hinc collegerit, Masorethis sua ætate constare non potuisse de antiqua illa Hebr. Linguæ pronuntiatione, cui pro diversitate regionum aliqua quod ad literas & vocales soni varietas induci potuit, quamvis eadem utrinque & literæ & vocales mente conciperentur. Taceo, Græcorum, sive Judæi illi sive Christiani fuerint, lectionem cum Masorethica, quam vocant, comparatam tantæ dissensionis exempla non suggerere, quanta inter Judæos diversarum regionum hodie observatur, cum posterior hæc ipsas quoque literas, prior vero ut plurimum vocales tantum afficiat. Sic v. c. vocem בראשית Masorethæ legunt *Bereschith*, vel ut Christiani etiam nonnulli, scheva vel prorsus neglecto, vel leviter tacto, pronuntiant, *Breschith*: eandem vero lectionem tuetur *Origenes* in Psalmum I. ubi legitur Βρησιθ, & Hieronymus, qui habet *Bresith*. Confer Cl. *Montfauconii* Hexapla *Origenis* Tom. I. p. 14. Si itaque ne nunc quidem Judæi in essentialibus lectionis partibus, literis scilicet & vocalibus, per bene longum temporis intervallum à se invicem secessionem fecerunt, quamvis in pronuntiatione multum discreparent, non video, cur Masorethis, si ex Auctoris nostri hypothese loqui tantisper velimus, id tribuendum non sit, quod & ipsi potiora & essentialia antiquæ pronuntiationis capita, etiamsi differentia quædam a regionis genio vel aliis causis inducta statuatur, conservarint.

XVI. Urget institutum suum Auctor p. 1798. & negat, Masorethicam illam pronuntiationem, si vel maxime a veteri disces-

C 2

fisse

fisse dicatur, ceteris omnibus præferri posse. Id quod non temere se inficiari putat, eo quod contrarium idoneis rationibus evinci nequeat, sua vero sententia solidis argumentis innitatur. Quod ad prius attinet, cogitandum est, Masorethicam lectionem in possessione veritatis jampridem positam esse, unde validis ad modum arietibus dejici debet. Præterea vero res ipsa, utpote historica, non tam ratiociniis, quam testimoniis confici potest, imo vero confecta est, postquam tot sæculorum decursus Masorethicæ lectioni prærogativam vindicavit. Videamus itaque, quomodo Dissentiens eam vitio & labe præ ceteris infectam esse ostendat? Cum traditio, inquit is, conservandæ pronuntiationi genuinæ destinata adeo variata sit, & Masorethæ aliter eam instituerint, ac LXX. & reliqui Interpretes antiqui, per se patet, eam, quæ Masoretharum est, ab antiqua illa & genuina hoc magis abesse, quo longius a primis originibus temporis ratione remota est. Cum itaque oī LXX. vera pronuntiationi ratione jam tum exciderint, idem eos insecutis, usu venisse fatendum est. Enimvero ad hæc ex superioribus responderi haud difficulter potest, unde jam constat, traditionem illam tam variam & sibi dissimilem non fuisse, quam sibi persuadet Noster, quæ cum insuper ex Nominibus Propriis potissimum colligatur, ea vero multis de causis variatione in linguis omnibus, alioquin sibi constantibus, obnoxia sint, manifestum est, idem de tota lingua dici non posse, quod de parte ejus singularibus ex causis admitti solet. Quod autem oī LXX aliter sæpe contextum verterint, quam lectio hodierna fert, id quidem non novam prorsus legendi rationem sed tantum diversam ejus applicationem, a vocalibus pendentem, infert. Porro auctor id precario assumit, Masorethicam, quam vocat, lectionem lectione *לִוּ* LXX ratione ætatis inferiorem esse, de quo non æque omnes certos se esse profitentur. Denique meminisse probe debemus, Linguae Hebrææ pronuntiationem ab injuria & diuturnitate temporum partim per Judæorum genium & indolem, partim propter alias causas supra allatas corrumpi ita non potuisse, sicut aliis linguis factum videmus.

XVII. Ut autem evincat Auctor, Masorethas, quibus hodiernæ lectionis originem tribuit, non antiquitatis exemplum, sed suæ ætatis consuetudinem respexisse, atque adeo optimam neglexisse, observat p. 180r. Masorethicam illam prononciationem duobus momentis, literis scilicet certo sono efferendis, & subintelligendis vocalibus, contineri. Utrinque eam a veteri regula abire ideo sibi persuadet, quia literas omnes pro consonantibus haberi volunt, quod admitti non posse putat, cum ridiculum sit, literas invenire per se sono vacuas, de iis vero signis non cogitare, quæ per se sonum habent, & reliquis conferunt, sensuique repræsentando, qui unicus linguæ scopus est, in primis accommodatæ. Vocales esse simpliciores literis, a simplicioribus vero inventionis fieri initium. Denique non deesse Hebræorum alphabeto vocales, nempe אהי, quas omnis antiquitas tales esse censuerit, & binis aliis פ & ץ auxerit. Cum in extremo hoc argumento potissimum argumentationis robur positum sit, illius nervum primo loco incidendum esse existimamus, præcipue cum & alii ad illud se receperint. Constat enim quantum illi tribuerint *Morinus* uterque, alter *Joannes* in Exercitatt. Biblicis p. 517. 1q. alter *Stephanus*, isque contento studio, in Exercitatt. de lingua primæva Part III p. 345. ut de ceteris non dicam. Sed nec illi quidem inter se consentiunt, aliis tres ut אהי, aliis quatuor אהי, aliis, & quidem perpancis, פהי אהי cum auctore nostro statuentibus, aliis denique, quod *Druſius* facit, literis אהי utramque consonanti scilicet & vocalium officium ac valorem vindicantibus. Nos quidem ut non negamus, tres illos אהי vocalium loco adhiberi interdum posse, ita facile ostendemus, apud veteres Hebræos nec illas, nec ceteras, easque multo minus, pro meris vocalibus habitas fuisse. Quis literas illas pro vocalibus habuerit, quas non solum a Masorethis, sed antiquioribus etiam Interpretibus, tam diversis sonis prolatas fuisse intelligit, ut pro significationis vocumque varietate omnium vocalium sonos sibi singulæ fere vindicent, ita, ut אהי nec minus reliquæ nunc a, nunc e, nunc i exprimant. Quid, quæso, si hæc hypothesis obtineat, de illis sic vocibus, in quibus nulla harum litterarum occurrit? Illæ sane vel prononciationis jure excident, vel,

quod dissentientes nunquam aut admittent, aut probabunt, aliquam earum postliminio emendicabunt, vel demonstrabunt, necesse esse, ut Hebræos veteres aliis mediis usos esse dicamus, quæ vocum pronunciationem adjuverint. Cetera afferre hic nihil attinet, quæ diligenter tractata sunt a Celeberrimo *Læsbero* de Causis linguæ Hebr. p. 296. sq. Adde Cl. Montfauconium Tomo II. Hexaplorum p. 397. dissertationis paulo ante citatæ.

XVIII. Hinc in promptu est judicare, Masorethas ab antiquitate non recessisse, quando præter literas, tanquam consonantes, vocalium signa singularia adhibuerunt. Ad cetera facilis est responsio, nempe cur non primum de vocalibus, tanquam simplicioribus & magis necessariis inveniendis fuerint solliciti veteres Hebræi? Patet enim utriusque momenti inventionem (si non quod ad ipsa signa, saltem quoad vim & valorem) ejusdem esse ætatis. Neque enim necesse est, ut vocales consonantibus miscerentur, modo in universum non desint. Atque id quidem tantum abest, ut perfectioni Linguæ Hebrææ fraudi sit, ut potius eam in majus evehat, cum hoc modo solcite cautum sit, ne partes vocis alicujus essentielles cum iis, quæ ipsi accidunt, quæque diversas pariunt significationes, confunderentur. Cujus argumenti vim penitius perspecturi eramus, si nobis vel Hebrææ vel aliarum Orientis linguarum ratio magis esset explorata.

XIX. Similiter in consonantibus efferendis Masorethas ab antiquioribus discessisse probare instituit Noster p. 1803. ex eo, quod veteres literas בִּנְרַכַּת uno, non diverso modo, qui hodie ex Grammaticorum præceptis mos sit, pronunciarint, sicut & duplex וֵ ignoraverint. Monuit idem speciatim de פֿ nunquam per P Latinum sed per Φ Græcorum efferendo *Hieronymus* tum alias, tum in commentario ad *Jes. II. 5. P. litteram sermo Hebraus non habet, sed pro eo Φ Græcorum utitur*; atque ejus fide idem affirmat *Drusius* lib. III. *Quæstion. Hebr. qv. 83. Nec existimaverim, hic in dubium vocandam esse Divi Patris peritiam, quam nonnulli hic suspectam reddiderunt, vindicante eam eruditissimo La Croze in Cl. Bernardi*

Novis

Novis Literar. an. 1704. Tom. II. p. 286. cum idem constet ex usu
 70v LXX, Scriptorum Sacrorum Novi Fœderis, Josepho item ac
 Philone, apud quos *Pharao, Bethphage* &c. per ph. legeris, quod ex
 Grammaticorum legibus per P sine adspiratione efferendum erat.
 Ponamus itaque illud P reliquasque literas similes non nisi sequi-
 ori ætate duplici modo proferri cœpisse, num, quæso, hæc va-
 rietas tanti est, ut totam prononciationem suspectam reddere
 possit? Sane ea tam exigua est, ut ne omnes quidem illas, quas
 diximus, sed tantum פ, פ & פ afficiat, ceteris eundem omnino
 sonum secum ferentibus, sive illæ lenius sive durius prononci-
 entur: unde nec mirum veteres Interpretes eas diversis literis, quas
 non habebant, non expressisse. Deinde res nondum ita confecta
 est, quod isti sibi persvadent. Unde enim, quæso, natæ nobis
 sunt voces *Pascha, Python, Paradisus*, quæ in Sacris tabulis Novi In-
 strumenti leguntur, nisi litera פ a veteribus per P Latinum nec
 semper per פ Græcorum expressa fuisse credatur? Imo ipse Hiero-
 nymus comment. in Daniel. XI. 35. monet, in voce אנרכו legi per
 P *Apedno*. Confer Cl. *Danzii* Literatorem Hebræum p. 29. in no-
 tis, & *Buxtorfium* de antiquitate Vocalium p. 225. sq. De פ lar-
 gior itidem, in LXX. Interpretibus non occurrere distinctio-
 nem, sive illud cum puncto sinistri sive cum puncto dextri lateris
 Codex Hebræus exhibeat, sicut Hebræum שולמ per Σολομών
 illi quidem efferunt. Sed hanc distinctionem non ex Linguae He-
 brææ indole, sed inopia literæ Græcæ, illi ex asse respondentis,
 neglectam esse affirmo. Quamvis enim præstare non ausim 70
 פ, puncto lateris dextri notatum, eodem prorsus modo, ut hodie,
 quo *sch* atque adeo compositam Græcorum literarum φ refert, pro-
 nunciatum olim fuisse, aliquam tamen diversitatem observatam
 esse, vel inde constat, quod Ephraimitæ Judic. XII. 6. ex loquela
 neutiquam fuissent deprehensi, si 70 פ in שכולת in se æque leni-
 ter ac פ quod hodie 70 פ simile est, prononciari debuisset. Hinc
 & observes, in Sacro Codice 70 פ cum פ hinc inde permutari,
 quod 70 פ non accidit, luculento diversitatis argumento. Taceo
 voces

voces bene multas, significatione diversissimas, quæ uno hoc signo distingvuntur, quod alteram earum Ψ alteram Ψ occupet. Confer *Jo. Buxtorfium* de antiquitate vocalium p. 234. sq.

XX. Quod in consonantibus non omnino successit Dissidententi, idem num felicius probatum sit ab eodem ratione vocalium, nunc videbimus. In his a veteribus eos discedere ait, quod nunc collocent eas ibi, ubi veteres omittant, nunc omittant, ubi isti collocent, nunc alias aliis substituunt, id quod ex diversa lectione Nominum Propriorum colligi posse opinatur eo fortius, quo facilius illorum, frequentiori quippe usu tritorum, genuina pronuntiatio conservari poterat. Huic argumento supra respondimus, inter cetera probantes a variis de causis Nomina Propria varie pronuntiari potuisse & pronunciata esse, quemadmodum id ipsa illa ratio, quam pro se affert Noster, pro nobis evincit. Nihil enim frequentius est, quam ut vel prænomen vel cognomen, multorum ore frequentata, in omnibus linguis diversam formam induant. Exemplum cape ex indiculo Onomatologico, quem Bibliothecæ nostræ Hebrææ præfixum invenies. Quod si vero de eo quærat, quænam pronuntiatio utrum illa $\tau\omega\nu$ LXX an Masoretharum præferenda sit, nullus dubito, Nostrum pro priore pronuntiaturum esse æque ac *Steph. Morinum* in *Exercit. de Linguis* p. 380, quem tamen ratio omnino in eo fugit, quod unum ex filiis Japheti minus recte in Hebræo Ψ appellari statuit, qui rectius ad exemplum Latinorum & Græcorum *Jon* vocandus videatur. Commodum enim accidit, ut *Vener. Læscherus* in *Jone* sive *Originibus Græciæ restauratis* p. 74. ostenderit *Suida* testimonio, veteres illos Græcos se a *Javane* hoc $\text{Ia}\nu\alpha\varsigma$ vocitasse, atque adeo Masorethicæ illi pronuntiationi præsidium afferre.

XXI. Non solum autem Nomina Propria, sed alias etiam voces diversimode pronunciatas fuisse, ita ut sensus etiam diversus inde redundaret, apparere Noster ait ex comparatis inter se Codice Hebræo, fragmentis quibusdam Græce expressis, $\text{I}\omega\text{i}\varsigma$ LXX item, Hieronymo, ut & Talmudistis. Sed hic tenendum est,

est, differentiam illam tantam non esse, aut tam frequentem, quam post *Cappellum* & *Morinum* contendit noster; deinde pendere eam non ex ipsius prononciationis indole, sed ex diversis vocalibus, quæ literis a diversis sint substratæ. Hanc autem diversitatem non a traditionis, si ex mente Dissidentis ea sola uti velimus, defectu, aut inconstante varietate, sed aliis causis pendere, quas in primis quod ad Interpretes LXX commonstravit Buxtorfius contra *Capellum* in *Anti-Critica* p. 68. seq. Res enim potissimum redit ad 786 LXX, qui vocantur, quippe quorum vestigiis & alii Interpretes & *Hieronymus* plerumque institerunt. Eorum vero versionem non Regiis auspiciis, nec publica quadam auctoritate, sed privato consilio, in ipsorum Judæorum Græcissantium usum, a privatis quibusdam hominibus, qui vel probatoris veriorisq; lectionis ignari, vel sufficiente industria destituti erant, diverso tempore elaboratam, deinde vero injuria temporum vitiatam aut interpolatam fuisse, pauci hodie sunt, qui rationibus, a Viris doctissimis, *Humfredo Hody* in luculenta commentatione de Textibus Originalibus V. & N. T. ac *Antonio van Dalen* in dissertat. super historia *Aristeæ* adductis, evictum esse dubitent. Quod igitur illorum vitio contingere potuit, ut nunc destinato consilio, nunc ignerantes, antiquam lectionem desererent, id certe nec traditioni, nec hodie receptæ prononciationi imputari jure potest. Talmudistarum a Masorethica lectione discrepantiam jactavit olim *Cappellus* lib. V. c. 12. sed ita, ut omnem illam confidenter inficiaretur *Jo. Buxtorfius* p. 809. *Anti-Criticæ*.

XXII. Denique urget Judæorum recentiorum tum a veteribus illis, tum inter se invicem dissensionem, quam nostræ sententiæ non obesse supra ostendimus. Hic vero monemus, dissidentem minus recte affirmare, Masorethas 70̄ kametz sonum vocalis o tribuisse, quod ex recentiorum prononciatione a sonet. Quamvis enim prius illud in universum inficiari non ausim, cum *Elias Levita* in additamentis suis ad *Mosis Kimchi* שבילי הרעת affirmet, Tiberienses illos 70̄ kametz subobscore prononciasse, sono ex a & o commixto, o tamen prævalente; posterius tamen experientia

D

rientiæ

rientiæ repugnat, cum Judæi recentiores omnes, qui quidem in Germania aut Polonia commorantur, eandem pronunciandi rationem adhuc sequantur.

XXIII. Progreditur hinc Auctor p. 1809. ad hypothesin *Tertiam*, nihil scilicet quod ad intelligentiam Hebræi sermonis referre, five ad veterum exemplum, five nova ratione, pronunciatur, cum idem utrinque sensus conservetur, sicut Græca lingua omnino intelligatur, quamcunque rationem pronunciandi amplectaris. Principium hoc dum ponit auctor, eadem opera ipse totam methodum suam evertit, quando largitur, eam approbari non posse, nisi ipsius linguæ intelligentiam sartam tectamque relinquat. Hoc vero non fieri infra ex ipsius auctoris testimonio percipiemus, ubi fatebitur, sensum Scripturæ per eam obscurum admodum & ambiguum reddi.

XXIV. *Quartum* Principium p. 1811. eo continetur, quod ad recte intelligendum Hebræum Codicem necesse sit in solis consonantibus, neglectis vocalibus, acquiescere, id quod & Catholicorum & Protestantium Interpretum, qui alicujus sint nominis, confessione confirmatur. Hoc principium nec olim se omnibus probasse, nec hodiernum probare supra admonitum fuit; sicut & illi ipsi, qui alioquin vocalibus, ut novis, minus favent, a recepta tamen lectione non nisi urgente necessitate recedendum esse statuunt. Hujus consilii auctorem adduximus supra *Richardum Simonem*, cui nunc addimus *Steph. Morinum* in *Exercitat. de Lingua primæva* p. 438. *Difficillimum fuit, inquit is, ut omnes similiter aberrarent (vocales scilicet literis subternentes) neque unus alterum erroris argueret, solitis lectionibus assuetæ erant omnium aures, assueti etiam eorum oculi, itaque cum novis indicibus, nempe punctis exprimi cæperunt, & oculi & aures insuetam vocem illico notassent, præsertim cum existiment Judæi, ingens præmium iis, qui minimum erratum e Codicibus Sacris emendant, esse reservatum.* Atque hinc per se collabuntur, quæ pro suffulciendo hoc principio Noster affert, puncta scilicet aliena esse, nec ad Sacram Scripturam pertinere; ex vocalibus non auctorum sacrorum sed Masoretharum mentem perspicere, atque adeo si literæ
sacra

facræ cum punctis legantur, legi Codicem non integrum & purum, sed Masoretharum commentario locupletatum, qui punctis suis sensus amplitudinem restringant, & coerceant. Hæc, inquam, Auctorem nihil juvant, qui, præterquam quod vocalium novitatem nondum extra dubium collocavit, probare insuper debebat, Masorethas vocales illas temere, non habita vel communis lectionis, vel contextus vel aliarum circumstantiarum ratione, literis subscripsisse, atque adeo genuinum sensum evertisse.

XXIV. Id vero durum omnino est, & invidiæ plenum, quod p. 1812. affirmat, Masorethas præjudicatis opinionibus abreptos loca quædam deliberato animo aliis, quam fieri debebat, vocalibus instruxisse ad fraudem Christianis hominibus faciendam, & errores suos palliandos. Ad fidem huic conjecturæ conciliandam affert Jes. IX. 6. post Morinum p. 102. Exercitatt. cujus hæc sunt verba: *Nunc Judæi ita legunt, ut unius vocula præva punctuatione hoc divinitatis Christi testimonium omnino depravent. Legunt enim יקרא* vocabit, quo quinque epitheta priora ad Deum Patrem referuntur, postremum ad Mesiam: antiquissimi tamen interpretes, Aquila, Theodotion, & Symmachus יקרא passive legerunt יקרא. Ante Morinum Guadagnolus, Scaliger & alii corruptelam quandam, a Judæis natam, agnoscere hic sibi visi sunt, ideo forte, quod intelligerent, Judæos recentiores ea lectione ad pravam interpretationem abuti. Id enim faciunt Lipmannus in *Nizzachon* p. 125. ut & R. Isaac fil. Abraham, Scriptor Karæus, non Rabbanita, quod Judæi hodie sibi persuadent, in חזק אמונה p. 195. ed. Wagenfeilianæ, quorum posterior castigare quoque audeat *Hieronymum* qui verbum activum per fraudem in passivum detorserit. Sed is sane vel non recordatus est, vel ignoravit, Paraphrastam Chaldæum Hieronymo viam hic exemplo suo munivisse, quod & Aquila homo Judæus instituit in Græca sua interpretatione. Et res sane salva est, neque fraudis suspicio ulla vel in Christianos Interpretes a Judæis, vel a nobis in Judæos, conjici potest, nisi pluribus in locis, ubi tamen ea opus non erat, similem factam esse statuamus. Scripturæ enim

Hebraicæ admodum familiare est, ut forma verbi activi ponatur eo in loco, ubi contextus passivum postulat: ubi tunc vel suppletur nominativus in versione, vel activum cum passivo simpliciter permutatur. Compara, si placet, Gen. XVI. 14. Mich. II. 4. & loca alia, quæ collegerunt *B. Glasius* in Grammatica Sacra p. 302. *Jo. Vorstius* in Philologia Sacra Part. II. p. 154. & *Jo. Henr. Hottingerus* in Thesauro Philolog. p. 172. & 198. Itaque לֹא יִקְרָא & vocabitur, scilicet *vocans quisque*, idem inferet ratione analogias Hebraicæ, quod illaturum erat לֹא יִקְרָא . Vide plura in hanc sententiam apud *Hackspernum* ad Lipmannum p. 330. seq. *Wagenseilium* in Telis Igneis Satanæ p. 525. seq. & *Aug. Pfeifferum* in Dubiis Vexatis Centuria IV. Loco VIII. Itaque præter rem Codex Hebræus de vitio suspectus Nostro est hujus loci causa, neque magis idonei ad idem evincendum allati sunt ab aliis, quos ex nostratibus allegant *B. Jo. Gerhardus* in Confess. Cathol. lib. II. p. 79. *Hackspernius* de Usu librorum Rabbinic. p. 252. seq. ex Reformatis *Jo. Henr. Hottingerus* in Thesauro Philolog. p. 123. & *Brianus Waltonus* in Apparatu ad Bibl. Polygl. Proleg. VII. § 2. ex Pontificiis vero *Jo. Morinus* in Exercitatt. Bibl. lib. I. c. 2. Exerc. I. qui quamvis tum alibi tum p. 589. Judæos corruptorum fontium postulandos esse neget, & quas putat, corruptelas amanuensium incuriæ, aut fortuitis casibus tribuendos censeat, eadem tamen pagina contendit, Masorethas in locis ancipitibus eam elegisse lectionem, quæ Christianis minus faveret, quod Morini judicium Judæorum causam maximopere juvare videtur *Rich. Simoni* in Historia Critica V. T. lib. I. p. 93. Acerbus vero contra Judæos in hoc negotio disputarunt *Claud. Capellanus* in Mari Rabbinico Infido, libro Parisiis primum an. 1667. 12. seorsim edito, & deinde in Fasciculo X. Opuscul. Philologg. recuso, *Paul Pezron* in Antiquitate temporum restituta in primis cap. IV. ut de *Claudio Frassenio* in Disquisitionibus Biblicis p. 329. seq. & aliis non dicam. Vicissim Judæos ab hoc crimine solide vindicarunt ex ipsis Pontificiis *Rich. Simon* in Histor. Crit. V. T. lib. II. c. 4. & in disquisitionibus Criticis de variis Scripturæ S. editionibus

bus cap. IX & X. & *Simeon de Muis* in *Affertione Veritatis Hebr.* passim; ex nostratibus vero *Theodoricus Hackspanius* cap. II. de Ufu libb. Rabbin. *Jo. Frischmuthus* in dissert. ad Zach. XII. 10. & ex Anglis. *Brian. Waltonus* Proleg. VII. qui tamen infirmis argumentis usus esse videtur *Rich. Simoni* in *Histor. Crit. V. T. lib. III. p. III. seq.* Hac itaque suspitione a Judæis depulsa, non video, relictum esse quidquam, quod quartam illam Nostri hypothesin fulciat, Hebraicum scilicet contextum sine habito ad vocales respectu legendum esse.

XXV. Ita vero & quinta hypothesis, quam priori isti superstruit, corruere putanda est, Grammaticam nempe Hebræam, quæ ad sensum Scripturæ investigandum idonea esse debeat, ita adornandam esse, ut vocalium nulla habeatur ratio. Hoc ait vidisse & urfisse Lud. Capellum in *Critica Sacra*, opere ut putat, principiis Ecclesiæ Romanæ maxime accommodato, & a Triumviris præstantissimis ejusdem Ecclesiæ maximam partem in lucem prolato. Quod itaque ille instituit sed tentare non ausus est, id se consecutum putat Auctor nova illa methodo, quam paulo post videbimus. Hic aperte satis prodit Auctor, idem se omni conatu suo moliri, quod Theologis Pontificiis, speciatim quoque *Morino*, commodum visum est ad labefactandam Codicis Hebræi auctoritatem & sensus evidentiam. Hoc enim Pontificiorum in procuranda Criticæ Capellianæ editione consilium fuisse aperte significat *Jo. Morinus* in epistola ad Card. Barberinum, quæ in *Antiquitatibus Ecclesiæ Orientalis* legitur. Ibi enim p. 600. hæc profert: *heretici decem & amplius annis diligenter caverunt, ne liber iste (Critica Sacra) ederetur; diu Geneva MS. hæsit, sed ut imprimeretur, obtinere non potuit, diu Sedani, diu Lugduni Bataavorum: Sed repulsam, quam Geneva passuserat, illis quoq; locis, licet Lugduni editionem urgeret Salmasius, passus est: sentiebant scilicet Ministri, validissimum argumentum ac pene unicum, quo hæctenus in Vulgatam usi fuerant, validissime subduci, hoc nempe: textus Hebraus est plane incorruptus, qualis a Mose & Prophetis est Spiritu S. dictante fusus.* Deinde p. 605. nominat tres, quos noster, Theologos tres præstantissimos appellans, procul dubio innuit, *Dionys. Petavium, Marinum Mersennum*, & se ipsum, quorum testimoniis adjunctus Capellus

pellus Bibliopolam & privilegium in Bibliopolæ commodum invenit, filio interim auctoris, Pontificiæ religioni addicto, operarum mendas purgante. Et vel sic tamen *diu hesitatum fuisse circa libri editionem ob nimium censoris rigorem in textum Hebraicum* scribit eodem in libro Cardinalis Barberinus in epistola ad Morinum p. 596. Moment in hanc rem plura B. Jo. Frid. Mayerus in Biblioth. Biblica p. 107. Celeb. Val. Ernest. Læscherus de Causis Linguæ Hebr. p. 177. Alexand. Morus in libro de Scriptura p. 69. Rich. Simon tum in Histor. Critica V. T. lib I. c. 1. tum imprimis in Epistolis Selectis Tom. I. ep. 4. Cum vero Cappelli audacia ne ipsis quidem Pontificiis, quod ex purpurati Patris testimonio antea allato, & ex Simonis præf. ad Histor. Crit. V. T. patet, omni ex parte probata fuerit, non existimaverim, Nostro felicius consilia sua etiam apud suos cessurum, quippe qui longius, quam Cappellus unquam instituit, progredi audet. Neque enim Cappellus omnem vocalium usum quo ad sonum ex Hebraica civitate ejectum voluit, sed illas Judæorum præceptiones, quæ ad earum constitutionem mutationemque referuntur, nimis vel perplexas, vel incertas esse opinatus est. Quicquid vero tandem senserit Cappellus, cujus argumenta alioquin fere repetiit Noster, nihil nostra admodum refert, cum allatæ hypotheses fortiora præsidia adhuc expectent.

SECTIO II.

Ipsam Auctoris methodum exponens.

I.

Ideamus itaque nunc, num Auctor *certiorem & commodiorem*, quam Cappellus quærebat, Hebraica enunciandi rationem invenerit. Eam is proponit p. 2002. ubi primum tabula exstat literarum Hebræarum figuram, nomina & vim seu prononciationem docens

⌘ Aleph

א	Aleph	a breve.	ל	Lamed	l.
ב	Beth	b nunquam v.	מ	Mem	m.
ג	Ghimel	g semper ut in gall. guerre pronunciandum.	נ	Noum	n.
ד	Daleth	d.	ס	Samech	s.
ה	He	e breve.	ע	Ain	a longum.
ו	Ouan	ou, semper vocalis.	פ	Phe , φ	Græcnm , nunquam P. Lat.
ז	Zain	z.	צ	Tfade	ts.
ח	Heth	e longum.	ק	Kouph	k x Græcum.
ט	Teth	t.	ר	Res	r.
י	Jod	i semper vocalis.	ש	Sfin	sf.
כ	Caph	ch ut x Græcum.	ת	Thau	th. & Græcum.

Agnoscit præterea cum veteribus, ut putat, vocales sex אהויהע
ita, ut si duæ aut plures vocales se proxime excipiant, eæ sigilla-
tim efferantur, nec unquam in Diphthongum coalescant. Sic v.g.
יהוה ex quatuor, יהי ex tribus & אה ex duabus syllabis consta-
bit. Quo longius hæc pronunciatio abit a Masorethica, eo pro-
pius eam ad antiquitatem accedere persuasus est Noster. Restat
ut, cum de vi literarum hoc pacto constet, de formatione Sylla-
barum & vocum itidem dispiciatur. Eam ideo difficiliorem reddi
putat Noster, quod Hebræi non omnes vocales scribendo expref-
ferint ad exemplum Græcorum & Latinorum, sed nunc quidem illas
consonis miscuerint, nunc vero, idque sæpius, minimum qua-
tuor illas אהויה omiserint; sicut non desint voces, duabus tribus
aut quatuor syllabis constantes, quæ meris consonis constituantur.
Cum vero nec syllaba ulla, nec vox, sine vocali efferri possit, de-
finiendum fuerit, quo in loco & quæ vocales supplendæ videan-
tur. Prius illud una regula conficit: *Quotiescunque duæ consonan-
tes se proxime in eadem voce excipiunt, toties vocalem suppleri necesse est*,
v. c. in voce כל & מלך. Posterius itidem una præceptione com-
prehendit p. 2006. *Inter duas consonantes interserenda est vocalis artifi-
cialis prioris consonantis.* Vocalem artificialem vocat auctor, quæ con-
sonam sequitur & in denominatione ejus artificiali, simul pro-
nunciatur, Sic. v. c. ב beth in denominatione artificiali, sibi junctum
habet e, quæ proinde vocalis artificialis erit בֵּ, sicut אֵ א erit i,

פלשת & sic de ceteris. Ita vox פלשת vi harum præceptionum
 legetur *phelasfith*, גרלים *ghidalim*. Speciminis loco Auctor lectio-
 nem primorum Codicis Sacri commatum ita instituit p. 2008.
*Berasfith bera Aleim ath esfimimouath * carets, ou caretz eithe theou ou beou,*
ouesfich al pheni theoum: ourose Aleim merepheth al pheni emim: ouiamer
Aleim, iei aour, ouiei aour. Ouira Aleim ath caour chi toub ouibedal Aleim,
bin caour oubin cesfich: ouikoura Aleim laour joum, ou lesfich koura lile.
Ouiei areb, ouiei bekour ioum aed.

II. Hanc pronunciandi rationem & tutiorem & commodiorem
 esse Masorethica illa contendit auctor p. 2008; tutiorem, eo quod
 textum authenticum talem sistit, qualis est, sine sensus immutati
 suspicione, qui in Masorethica, quam vocat, punctationem ca-
 dit, cum illa voces ad alterum sensum magis, quam ad alterum in-
 flectens & adstringens Lectorem dubium relinquat, utrum sensus
 hoc modo determinatus genuinam Scriptoris mentem sistat, an
 minus. Atque hunc defectum a recepta methodo amoveri posse
 negat Auctor. Quod si enim Masorethica punctatio cum alia, sed
 principiis Masorethicis accommodata, permutetur, vel sic eidem
 dubitationi relinqui locum, cum & nova illa punctatio ab homine,
 errori obnoxio, proficiscatur. Novam vero illam sensum ne per
 umbram quidem interpolare substitutis vocalibus, quæ quam-
 vis humano ingenio debeantur, sensui tamen fraudi esse non pos-
 sint. Cumque puncta Masorethica certi aliquid significant, sen-
 sum vocum coërceant, certis modis afficiant; nihil tale in nova
 methodo observari, in qua sensus tantum a characteribus pendeat,
 qui, ubi res in medio relinquatur, contextum locorum & auctori-
 tatem veterum versionum, earum speciatim, quæ ab Ecclesia re-
 ceptæ sint, in subsidium admittant.

III. Sicut itaque hanc methodum *tutiorem* seu *certiorem* credi
 debere putat, ita *commodiorem* pronunciare eandem non dubitat
 p. 2011. cum unica regula lectionem omnium Orientis linguarum
 sine vocalibus feliciter instituendam intra quartam horæ partem
 doceat,

* Ita omnino excusum est, sed per vitium typographi, ut puto, cum secundum principia auctoris
 legi debeat *caretz*, sicut pro *caour* itidem legendum est *eaour*.

doceat, quod ex principiis Masoretharum non nisi longo & continuo usu addiscas, & vel sic balbutiendo hinc inde titubes. Quæ qui consideret, eum haud difficilem fore putat in admittenda ejusmodi Grammatica, quæ huic hebraice legendi rationi innitatur, imprimis cum non differat a ceteris Grammaticis, nisi in iis, quæ ad vocales & earum consecutaria pertinent. Unde sponte sua consequi putat, nihil referre, qua quis Grammatica utatur dummodo illæ tantum regulæ retineantur, quæ ad literas spectant; neque necesse admodum esse, novam cudere, qua tamen opera ipse jam sit perfunctus. Denique ut hæ prærogativæ eo magis consent, in unum quasi fasciculum confert commoda, quæ ex nova, & incommoda, quæ ex communi & antiquiori illa Hebr. L. tractatione in tirones redundant. Hanc enim p. 2013. seq. minutiis & ineptiis nihil profuturis scaterere opinatur, inter quas numerat plusquam dimidiam regularum partem, quæ tot pateant exceptionibus, ut in applicatione faciendâ usus vix conspiciatur. Nihil itidem vel quinque vocales, vel *scheva mutum* sive *immobile*, vel *daghesch lenè*, vel lineolam *raphe*, vel insignem illam accentuum nubem, vel diversam illam vocum pronunciationem prodesse. Eadem, ipsius judicio, fraudi est intellectui, quippe quem nugis pasci spondeat, difficultatibus Grammaticis impeditum; Difficilem quoque linguam ipsam reddit, ut plerique, magno labore devorato, vix a carceribus prodiisse se tunc imprimis intelligant, ubi de Codice Sacro, sine vocalibus legendo, agatur. Quæ quidem res efficiat, ut bene multi ad hæc sacra accedere vix audeant. Vicissim vero novam illam methodum, & quæ illam præstruit, Grammaticam brevem esse, facilem, supervacuis destitutam, antiquis versionibus proficuum, cum Græcam æque ac Vulgatam versionem nihil magis a contextu Hebræo distinguat, quam punctatio Masorethica: omnibus Orientis linguis accommodatam & talem denique, qualem præstantissimi quique Critici, nominatim Cappellus, desiderarint. Denique p. 2019. non præclarius, quam par erat, de sua hæc hypothesis judicaturus sibi videtur, si eam pro invento maximi momenti habeat, ex quo ad nostram ætatem non parva gloria accesserit.

IV. Quamvis igitur vix necesse videatur, contra ipsam hanc

E

metho-

methodum denuo disputare, postquam & hypotheser, quibus ea superstruitur, everfæ, & potiora, quæ eam premunt, difficultatum momenta jam occupata sunt; nihilominus tamen aliqua adhuc monebimus. Primo belle admodum sibi constabant Hebræi, qui vocales literis immiscuerunt ad exemplum Græcorum, quibus tamen contra horum morem sæpissime non erant usuri, in vocibus etiam longioribus, ubi iis inprimis opus erat. Quæ, quæso, hujus instituti causa dari potest, nisi ea, quod istæ literæ, quas pro vocalibus habet Noster, non sint inventæ, ut vocalium usum præstarent, sed præter rationes linguæ a recentioribus ibi adhibitæ fuerint, ubi necessitas amovendæ æquivocationis postulabat. Qui etiam factum est, ut non cogitarent de vocali e exprimenda, cujus inter vocales, ab Auctore venditatas, nullum exstat vestigium? Nam η η haberi vult pro vocali u, quam ab Gallicam pronunciationem per *ou* exprimit. Deinde observamus, auctorem in sua legendi ratione id sibi sumere, quod Masorethicæ maximopere vitio vertit p. 2014. exprobrando illi duplicem vel triplicem notam, eidem vocali assignatam. Ipsene igitur sui est oblitus, qui itidem binas vocales duobus diversis signis exprimit, a breve per \aleph , a longum per η , e breve per \aleph , e longum per η efferens, hinc ad exemplum η η & - hinc ad modum . & . Quod idem η η & η inter vocales refert, id temere fieri ex iis apparet, quæ supra §. XX. allata sunt. Græci sane Interpretes η η per α Græcum, auctore Hieronymo in comment. ad Jerem. XIX. 2. & commonstrante nomine proprio *Cham*, Aquila vero & alii inprimis sub initium dictionum per vocalem non unam v. c. e quam noster vult, sed omnes omnino, easque spiritu denso notatas indicabant. Quod argumento omnino est, ex eorum sententia aspirationem fortiolem huic literæ non autem vocalis vim propriam fuisse. Confer omnino Cl. Montfauconii dissertationem Tomo II. Hexaplorum Origenis p. 395. Neque id prætermittendum est, in media quoque voce η η per α prolatum fuisse, quod fecit nominatim Symmachus, qui Jes. XIII. 21. η \aleph \aleph legit *ωχέιμ*. Non minus de η aliter statuerunt veteres, & inprimis *oi* LXX. qui nunc consonæ, v. c. γ Græci, nunc vocalis, frequentissime quidem e interdum etiam a vices tueri jubent, nunc vero prorsus negligunt, duriori forte pronunciatione impediti.

pediti. Quis vero hoc fieri potuisse crediderit, si inter vocales numerata fuisset? Lege hanc in rem Cl. Montfauconium l. c. p. 396. & adde Celeb. *Læscheri* commentar. de Causis Linguae Hebr. p. 246. ac doctissimi *Jo. Andr. Danzii* Literatorem Hebr. p. 6. Hinc intelligitur, frustra Auctorem provocare ad consensum antiquitatis in constituendis vocalibus, qui non magis quoque ipsi constat in pronunciatione aliarum quarundam literarum, quod ostensuri eramus, nisi de antiquitatis exemplo parum sollicitum se esse hinc inde profiteretur. Quo ipso tamen secum pugnat, qui nunc veterum exemplum ostentat, ubi cum aliqua, interdum admodum exigua, veri specie fieri id potest, nunc superbe contemnit & fastidit, ubi non æque est in promptu. Miror itaque maximopere, Nostrum tam confidenter de convenientia pronunciationis suæ cum antiqua illa persuasum esse, quem & fragmenta veterum versionum Hebraica, Græcis literis expressa, & nomina propria, & linguæ Orientis cognatæ, quæ ut voces ipsas, ita pronunciationem earum, receptæ similem, ab Hebræa acceptam, sæpe referunt, & aliæ quoque linguæ, aliud docere poterant.

V. Sed quoniam de hac re non multum laborat Auctor, quod certe negligi non debebat, dispiciendum fuerit, num id saltem obtineat, quod in primis quærit, *tutior*em scilicet seu certior^{em} & *commodior*em pronunciandi rationem. Tutior^{em} seu certior^{em} dare se putat, quod textum authenticum talem sistat, qualis est a Scriptoribus sacris profectus. Hic vero habet, quod probet Auctor; imo tale hoc est, quod ex ipsis ejus principiis confutatur. Hebræos vocales non semper addidisse literis ipse largitur p. 2005. sed supplevisse in pronunciatione; has autem eodem modo supplevisse, quo ipse fieri id vult, præstare non audet, sed potius p. 2154. concedit, hypothesin hanc suam falsam esse & precario assumi, ex qua tamen vera deduci possint. Ergo aut legi prohibebit contextum, aut ipsa sua legendi ratione occasionem dabit lectori, contextum additis pro lubitu vocalibus immutandi. Quæ certe mutatio hoc major erit, quo magis ex tota linguæ Hebraicæ ratione constat, intellectionem vocum phrasiumque a diversa vocalium constitutione pependisse, nisi talem illam venditare velimus, quæ a legente, nedum audiente, intelligi nullo modo potuerit. Hoc autem qui dixerit, simul affirmarit, Hebræos

cum ratione infaniisse, qui lingua usi sint, Linguae usum non praestante. Diver-
 sam enim vocalium rationem voces Hebraeas diversis subijcere notionibus nemo
 negaverit, qui vocem כָּרַךְ, מִלֵּךְ & alias plures alia atque alia significatione
 gaudere non ignorat. Ipsa verba per vocales ad diversas conjugationes, indeq;
 ad diversos significatus reduci, piel & pual evincunt, quae sine vocalibus nec a se
 invicem, nec a Kal distingui possunt. Quam difficultatem adeo non negat au-
 ctor, aut e medio tollit p. 2168. ut fatius putet, binas illas conjugationes, tanquam
 Masoretharum inventum in exilium mittere, & bene constitutas Grammaticae
 rationes conturbare. Itaque nova illa legendi ratio minime *tuta* aut *certa* erit, quae
 ex lingua facit non linguam, eamque optimo praesidio privat in verborum sen-
 sum penetrandi, non substituto meliori. Ponamus enim veteres hoc vel simili
 modo inter se hebraice collocutos esse, putasne Oedipo opus non fuisse, sine quo
 vix unica periodus intelligeretur?

VI. Taceo, omnem hanc ratiocinationem inniti hypothese supra rejecta,
 vocales demum a Masorethis ad Codicem Sacrum accessisse. Sed admittamus
 eam tantisper, ut vel sic lubrica Auctoris fundamenta destruas. Nonne enim
 praestat, aliquem habere sensum, quam nullum? Jam vero ex nova illa lectione
 periodi tantum non omnes, sub primam lectionem nullum fundent sensum,
 quem examen saepius repetitum aegre tandem illis conciliabit. Sed praedictum
 tamen sic creari Lectori criminatur Noster, sensu per vocales jam definito. Quid
 si hoc praedictum proficuum dixerit? Quid si existimem, legentis animum fa-
 cilis ab hoc praedictum, si tale satis audacter statuatur, avocari posse, quam tot
 difficultatibus & aequivocationibus, quae novam & musteam illam legendi me-
 thodum onerant, se expedire? Nonne etiam sic relinquatur subsidium contextus
 & auctoritas veterum versionum, si quis ex rivulis fonte limpido reddere, &
 Solis cursum ad horologia emendare praclarum & consultum putet? Itane vero
 punctatio Masorethica (loquor ex hypothese Auctoris) per mille & amplius an-
 nos continuata, tam exiguo loco habebitur, ut in gratiam Vulgatae versionis
 (huc enim tendit Auctor) plurium hominum manus emendantes passa, pluresq;
 adhuc expectans, prorsus convellatur? Tutiosem itaque hanc methodum non
 crediderim, donec certioribus argumentis mihi constet, per eam nec addi quid-
 quam contextui, quod certe fit, conciliata illi inevitabili obscuritate, sonoque
 alieno, nec demi, quod fieri ostendi sublaris notis diacriticis, quibus uti veteres
 omnino debuerunt, nisi locutos eos esse dicamus, ut locuti viderentur, aut
 scripsisse, ut crucem figerent lecturis.

VII. Nec *commodior* faciliore erit haec legendi ratio, si recte aestimetur. Si
 enim nuda lectio spectatur, quatenus per consonantes & subscriptas vocales
 institui solet, aequae facile ex principiis hodie receptis addisci poterit, si tenea-
 tur

tur figura & vis vocalium, quam ex præceptionibus illis novis. Imo vero vocalium figura & valor facilius memoria comprehendetur, & in lectione applicabitur, quam sonus artificialis singularum consonantium, qui scribendo nunquam exprimitur, efferetur. Egregie vero rationibus suis consulit Auctor, qui id, quod lectionem Hebr. Linguae inprimis difficilem reddit, vel dissimulavit, vel oblitus est. Neque enim quidquam de tono vocis, ejusque sede monuit, in quo tamen negotio variae Grammaticorum regulæ occupantur. Quod si vero de lectione sine vocalibus instituenda sermo sit, non negaverim, majori conatu opus esse, sed tamen non tanto, quantus a Nostro venditatur. Eam vero qui ex receptis principiis calleat, is non tam leget contextum, quam & rectius & facilius eundem intelligendo assequetur, quod alius, novam methodum adhibens, nunquam, etiamsi longus usus accesserit, tam facile præstabit. Cum vero lectio intellectionis causa suscipiatur, cordatorum esto judicium, præstetne illi longius temporis spatium impendere, ut ipsam sermonis interpretationem lucremur, quam in ea obiter versari, & hanc vel amittere, vel difficultatibus agre superandis involvere. Qui ita rationes suas institueret, næ is idem agere mihi videretur, quam si quis ex hodiernis Græcæ linguae Grammaticis exulare juberet accentus, omnesque de iis regulas, ideo quod eas veteribus ignotas fuisse & Linguae cognitionem difficiliorem reddere existimet. Hunc autem consecuturum id putem, ut nec Linguam ipsam satis expedite addiceret, nec ab aliis perciperetur. Interim non prætermittendum est, lectionem Hebr. Linguae, sine vocalibus instituendam, tam difficilem non esse, ac plerisque videtur, modo illa non tam ex copiosis tædiique plenis regulis, quam ipso linguae usu addiscatur. De Grammatica, quam his principiis se superstruxisse scribit Auctor, judicium non feremus, quamvis vel inde patere possit, quam mutila ad Linguam intelligendam futura sit, cum ea vix opus esse existimet, & Grammaticam quamcunque adhiberi posse censeat, modo regulæ de vocalibus & earum mutatione abjiciantur. Sic enim tota Grammatica paradigmatis aliquot & una forte pagella constabit.

VIII. Quas Vir doctus hic in cumulum confert criminationes, eas a Lingua Hebræa alii jam pridem depulerunt, inter quos legi inprimis svaserim Cæleb, *Lescherum* in opere jam sæpe laudato, & *Jac. Gusselium* in dissertatione singulari, quam commentario Linguae Hebr. præmissit, nec non *Jo. Braunii* *Selecta Sacra* p. 637. seq. Minutias & ineptias multas illi in Grammatica Hebr. observari non miror, quem videam tralatitia admodum Linguae Hebr. cognitione contentum esse, ne forte obscuritati & æquivocationi materia desit. Cordatiores alioquin sine his minutis linguarum sacra non magis constare posse existimabunt, quam augusta ædificia extrui, sine multo & difficili apparatu,

qui paulo post a structura removetur. Operosius esse Linguæ Hebr. studium non nego, si statim in limine copiosis Grammaticorum regulis non minus memoriæ vis, quam intellectus acies obtundatur, proficiendique studium enecetur, quod certe caveri potest, si lingua ex lingua & ejus usu addiscatur, regulis sensim per exempla frequentia magis quam nudam præceptionem instillatis. Hac methodo si utamur, Linguam Sanctam longe minorem putem requirere diligentiam, quam qua Græcæ & Latinæ cognitio qualiscunque constare ut plurimum solet. Sicut igitur vitia hæc, quæ receptæ methodo exprobrantur, non hærent, nisi in quantum virtutum seu prærogativarum loco haberi possunt; ita novam non commendant commoda illa, quæ vel præter rationem ipsi vindicantur, vel majora incommoda secum ferunt. Est enim brevis, sed linguam facit obscuram: est facilis, sed linguæ exhauriendæ non sufficit: est etiam supervacuis quibusdam forte destituta, at necessariis pluribus caret: antiquis versionibus, Græcæ imprimis ac Vulgatæ versioni consulit, id est, excusat eas quodammodo, sed corruptelas earum non tollit, imo vero in plurimum animos cum quadam veri specie insinuat: omnibus Orientis linguis accommodata est, sed apud eum, qui non magis ceteras, quam Hebræam penitus perspectam habere cupit, *Cappellus* sane dum certiorum commodioremque Hebraica tractandi rationem dari optavit, talem, qualis hæc est, amplexurus meo judicio non erat, qui linguam volebat, non linguæ simulacrum. Nescio igitur, num causa sit, cur tam præclare de invento hoc suo sentiat, ut inter præstantiora sæculi nostri numerandum putet.

SECTIO III.

Vindicias examinans.

I.

Hinc tamen factum est, ut illud Auctor ab exceptionibus nonnullis vindicare conatus sit p. 2154. sq. quam ejus operam ultimo loco brevi examini, quod Nostræ rationes nunc largiuntur, subjiciemus. Excipi ait primo loco, hypothesein istam esse falsam, & respondet, id sibi quoque videri, sed urgeri contra se non posse, cum nec dissentientes præstare possint, se propius ad veterum prononciationem accedere. Enim vero posterius supra hinc inde demonstratum esse non dubito. Addit idem, hypothesein falsam sæpius inservire eliciendæ veritati. Id ut nonnunquam accidit, ita semper, imprimis autem in linguis, fieri aut expectari posse ne ipse quidem auctor affirmaverit. Monet præterea, de genuina & vera linguarum prononciatione non adeo curate laborandum esse, quod Græcæ linguæ exemplo constet. Imo vero, si tantum ageretur de eo, quomodo vel *u* vel *y* vel *n* prononciandum sit, sicut Græcæ loquentes in efferendis vocali *η* aut diphtongis *αι* & *ει* &c. dissentiant, poteramus omnem hanc curam abjicere, cum illa dissensio intelligentiæ

tia linguæ fraudi non sit. Dum autem hac nova methodo in ipsam linguæ naturam ita involatur, ut animo quasi privatum & optimo intelligendi præsidio destitutum se sentiat, aliud iudicium formandum esse nemo non videt. Nec juvat Auctoris causam, quod veteres ibidem suppleverint vocales, quæ si non eadem fuerint, quas nova methodus substituit, sensum tamen Scriptori non contrarium menti objiciant. Aliis omnino vocalibus veteres instruxisse literas supra ostensum est, & vel ex voce פשרת constitit, nec minus demonstratum est, per novam illam methodum vocibus sensum tantæ amplitudinis tribui, qui tandem in nullum desinat. Ne autem prorsus sine exemplo ita legere videatur, provocat ad Latinos veteres, qui interdum in vocibus per compendium scribendis omiserint vocales eas, quæ in proxime antecedenti litera jam latebant, v. c. *Krtago* pro *Kartago*, *Jugrum* pro *Jugerum*. Sed facile patet, id primo rarissime factum, ac proinde nec rectæ lectioni, nec intelligentiæ obfuisse. Tum vero a Latina lingua ad Hebræam, ab Occidente ad Orientem argumentari non licet. Exemplo opus erat ab ipsis Hebræis, vel aliis Orientis populis petito, quod frustra requiretur. Denique constare Auctori debebat, se ipsas Hebræorum consonas ad morem veterum efferre, atque adeo veros sonos *artificiales*, quos vocat, literis subjicere; de quo eum certum esse non crediderim.

II. Id quoque objici sibi posse ait p. 2156. quod insignis confusio in Linguam Hebræam redundatura sit, cum & numeri, & genera & personæ & motiones, & tempora, & voces, & conjugationes & radices ipsæ cognosci & distinguui a se invicem nequeant, atque adeo nullus Scripturæ locus intelligi recte possit. Regerit Auctor p. 2157. omnia hæc incommoda non ex methodo hac sua, sed ex lingua ipsa, in se confusa, æquivoca & obscura repetenda esse. Itaque Noster minus idoneum doctorem se præstabit, qui confusa non distinguet pro viribus, æquivocis autem terminos, & obscuris lucem afferet, sed destinato consilio hæc omnia in ipsius, ut putat, linguæ gratiam augebit. Insuperabiles enim hinc & discentibus & provectoribus nasci difficultates quis est, qui negare audeat? Talem autem linguam hanc nec fuisse olim, nec esse nunc debere inde existimandum est, quia vel hæc vel similis pronunciandi ratio omnem linguæ usum sustulisset. Scire enim velim, quod recte in alia occasione quærit *Isaacus Vossius* in *Respons. ad Objectiones nuperæ Criticæ Sacræ* p. 152. *qua ratione colloqui se mutuo intelligere olim veteres Hebræi potuerint?* Et sane Linguam, qualis hodie datur, non tam dubiam, incertam aut æquivocam esse, quam ab Hebraismi osoribus venditur, contra *Rich. Simonem* in *Histor. Crit. V. T. lib. I. c. 19. & lib. III. c. 3.* ostendit *Celeb. Jo. Heur. Majus* in *dissertationibus Sacris*. Confer *Pauli Bergeri* *dissert. de Antiphrasi Sacræ Scripturæ* *Witteb. 1702.* habitam & summe *Rev. Valent. Ernesti Lucseberi* *Commentar. de Causis Linguæ Hebr.* p. 132. sq. Nostri vero Auctoris iudicium hic non audietur, qui Linguam Hebr. qualis hodie

in

in Sacro Codice extat, se fatetur ignorare. Sed pereat Lingua Hebræa, modo antiquis versionibus & imprimis Vulgatæ constare possit fides & auctoritas, modo præcipuum illud Protestantium principium, Scripturam Sacram perspicuam & sufficientem esse uno quasi ictu evertatur. Hæc enim commoda priora illa incommoda solari & resarcire quasi, non sine lætitia proficitur Noster p. 2158. Atque hic demum animi sui sententiam denudasse mihi videtur, & aperuisse consilium, quod novas has rationes ingredi & commendare aliis coegit. Enimvero non satis sibi prospexit Auctor, qui hac ratione hæreticis, quos vocat, novam fecit occasionem Codicem Hebræum, qui nunc facite, quem volueris, sensum admittit, ad suam sententiam etiam per vim accommodandi, nisi sponte sua in ipsorum partes discederet? Sed amoliri tamen æquivocationem & obscuritatem hanc conatur Auctor, recurrendum svadens tum ad contextum tum ad iudicii facultatem. Nec negaverim ego, præsidia hæc aliquando negotio huic perficiendo suffectura, sed frequentissime deficient, imprimis ubi non tam ingenium aliquis (id enim hic vim suam magis quam iudicium exsert) quam solidas rationes desideraverit ad loci obscurioris sensum vindicandum.

III. Tertio loco obverti posse censet, hac methodo recepta, Hebraizantes se invicem non amplius intellecturos, Nomina Propria ab appellativis agre & difficulter distingui, voces Hebraicas, in libris forte Latinis literis expressas, incognitas fore, nec cum Judæo ullo disputationem institui posse. Cumq; Auctor incommoda hæc, si secundum exceperis, omnia admittat, sed pro exiguis & levioris momenti habeat, & aliqua saltem ex parte etiam caveri posse existimet; necesse non est, ut in cludendis responsionibus ejus occupemur, quæ eo potissimum tendunt, ut defectus illi eleventur. Eos vero certissime persuasus sum, non leves visum iri aliis, qui recogitabunt, scripta illa omnia, quæ huc dum ad Linguam, Philologiam & Antiquitates Hebræorum illustrandas magno numero, nec exigua opera edita sunt, nullius fore usus, illis scilicet principiis innixa, quæ a recenti methodo una litura deleta sunt, adeoque ab ignavis vel supinis contemtoribus intelligi non possunt. Neque tantum, credo, invento huic suo tribuet auctor, ut existimet, aut eos, qui Hebraismi ex receptis principiis gnari sunt, inducta sponte oblivione, nova ista amplexuros, aut ejus ignaros in universum omnes hanc didacticam antiquiori prælaturos. Ex quo conficitur, Hebræam Linguam duplici modo in posterum tractandam esse si & ingenio nostro indulgere, & veterum tamen inventis uti, & cum aliis, adhuc viventibus, versari velimus. Atque id fieri vult Auctor p. 2164. ab iis, quibus cum Judæis disputandum sit; nec proinde minus illis commendari debet, qui cum Christianis, Judaica scilicet principia tenentibus, in negotio Hebraico sententias conferre velint. Atque hunc laborem illi, qui novis præceptionibus sit inutritus, haud difficilem fore statuit eadem pagina, quod ideo ad

admonendum putavi, ut sic ipsius Auctoris testimonio pateat, difficultates illas, quas insuperabiles Hebraismo Masorethico objecerat, magna ex parte expirasse.

IV. Ultimo loco exceptionem profert p. 2164 quam ceteras omnes superare & non leve momentum trahere agnoscit. Dixerit enim aliquis, novas ejusmodi methodos, in libris lectas, sapissime oculos quadam veri specie perstrinxisse, quæ, ad usum delatæ, hiantes & vana expectatione delusos, paulo post destituerint. Suo igitur exemplo methodo hanc probaturus, a principio rem repetit, & quomodo principiis suis nixus, facili opera Codicem Hebræum perlegerit æque ac intellexerit, edisserit. In lectione feliciter sibi negotium successisse ait, nec minus in vocibus indeclinabilibus intelligendis, quarum significatio ex dictionariis Hebraicis, si vel maxime puncta omittantur, facile percipiatur. Sic & in vocibus, quæ conjugationis aut flexionis beneficio varias assumere formas possunt, genera, numeros & casus nominum, in verbis autem tempora, personas & conjugationes solo literarum beneficio distingui a se potuisse ait, si exceperis *piel* & *jual*, quæ conjugationes sine punctis nec a se invicem nec a *Kal* separari posse fatetur. Exiguo, ut putat, incommodo, cum illæ conjugationes Masoretharum tantum ingenio tribuendæ e civitate Judaica exulare possint & debeant. Nec defuisse alias vocum formas imo & voces quasdam ambiguas largitur, sine vocalibus non assequendas, quarum vices tamen sermonis contextus suppleverit, ut ita præmunitus interpretationem capitum quorundam feliciter tentarit, totumq; Codicem Sacrum evolverit.

V. Recte hic primum agnoscat Vir doctus, novis illis methodis plerumq; parum profici; aliud autem de sua hac statuendum esse non persuasit. De lectioneque videm nolo nunc movere dubium, quod tanto majus in intelligentiam cadit. Nec sufficit provocatio ad proprium exemplum, cum non una sit omnium discipulorum literasque tractantium ratio & indoles. Auctor ingenio, & speciatim vi imaginandi, valet; ipse est inventi hujus Auctor, quod ut labore forte consistit, ita nulli, credo, operæ pepercit, ut illius veritatem & præstantiam sibi ipse persuaderet. Aliorum forte vel non idem est ingenium, vel non adeo interest, ut methodus hæc pro vera habeatur, quos veri sit simile magis hic laboraturos esse. Et quis scit, quantus labor ipsi devorandus fuerit in Bibliis Hebraicis secundum hujus methodi leges interpretandis? quis præstabit, eum majorem non fuisse, quam quem communis methodus postularet? Auctor tribus vicibus Hebraica ex recepta consuetudine tractare adgressus est, quod p. 2165, scribit: nihil ne ex illis principiis ipsi hæserit, quod linguæ hujus tractationem ipsi etiam nescienti faciliorem redderet? Nonne forte idem ipsi usu venit, quod aliis frequenter accidit, ut senes eam artem derideant, quam juvenes didicerunt, suo se ingenio id debere existimantes, quod revera primæ institu-

F

tioni

tioni acceptum erat ferendum? Denique pace ejus dubitamus, quam recte, quam certo intelligat Hebraismum, quam ita didicit, quem idoneas possit afferre interpretationis suæ causas? Dum enim ad literas, ad Dictionaria & ad versiones omnia revocat, videor mihi videre Auctorem, dum in obscuro aliquo loco hæret, evolventem Lexicon, varias verbi alicujus significationes cumulantem, hinc comparantem cum ceteris commatis vocibus, & vel sic dubium, ad Vulgatam (quam in primis supra commendavit) tandem recurrentem, eamque interpretationem arripientem, quam illa præverit, vel quæ ingenii beneficio cum ea conciliari possit. Id enim certissime persuasus sum, non allatum iri argumenta domestica, & ex linguæ visceribus petita, sed nunc ad contextum, qui interdum sufficit, nunc ad verisimilitudinem, nunc ad aliarum versionum exemplum provocatum iri. Formas verborum diversas, tempora item & conjugationes solo literarum beneficio cognosci & distingui non posse is fatebitur, qui meminerit, in verbis anomalis literas conjugationum & temporum characteristicas frequentissime omitti solere. Quod ipsum in regularibus quoque verbis accidit, ubi de Futuro *Niphal* a futuro *Kal* distinguendo agitur. Quomodo enim ^{למשל} futurum *Kal* ab ^{למשל} futuro *Niphal*, quomodo ^{דקל} ab ^{דקל} quomodo ^{דקל} ab ^{דקל} vocalibus & daghefch forti non adhibitis distinguet? Ex quo simul patet, difficultatem hujus rei omnem non verti in sola distinctione ⁷⁸ *Piel* & *Pual* vel a se invicem, vel a conjugatione *Kal*, atque adeo auctorem plures vel conjugationes vel tempora proscribere debere. Satis autem audacem eum esse oportet, nisi impudentem dicere malis, qui conjugationibus binis carere Linguam posse existimet, quæ non minoribus aut paucioribus argumentis se vindicant, quam ceteræ omnes *Niphal*, *Hipbil*, *Hophal* & *Hitphael*. Cur enim, quæso te has admittit auctor p. 2168. nonne ideo, quod satis perspexit, ex diversitate conjugationum diversas significationes pendere? Num autem negaverit, conjugationem *Piel* & *Pual* diversos a *Kal* significatus inferre? Id certe non tam Grammatici, quos fastidit, quam Lexicographi, quos admittit, clamant; id vehementer ipsa lingua credi cupit, quæ eidem verbo, iisdem literis exarato, nunc activam nunc passivam significationem tribuit. Credideritne vero quisquam, veteres, in pronunciando, hæc notis quibusdam non distinxisse, ut quo mero Masoretharum invento signa hæc diacritica habeantur? Imo, quod plus valet, dum *Hitphael* admittit Auctor, causam simul ⁷⁸ *Piel* agit, cujus forma ad prioris rationem proxime accedit. Neque hic regeri potest, quod alias facit auctor p. 2158. has diversas vocum formas eodem modo a gnaris novæ methodi distingui posse, quo utantur illi, qui Codicem Sacrum ex principiis Masoreticis sine vocalibus legunt. Enimvero alia hic omnino est ratio: nam qui secundum principia Masorethica i. e. ipsius linguæ legit, is perspecta habet diversarum formarum fundamenta, & significa-

tus

tus inde pendentes: novit etiam tot & non plura formarum genera atque adeo significatus dari, ex quibus illud eliget, quod & contextui & ipsius linguæ rationi structuræque maxime conveniat. Ille vero qui hæc omnia ex nova illa methodo ignoret, non cogitabit de diversis vel formis vel significatibus, & semper dubius hærebit, nonne forte alia adhuc forma aut significatio supersit, quæ præsentis loco sit accommodatior. Sicut autem hoc modo verba conjugationibus quibusdam privantur; ita Nomina quoque detrimenti multum capiunt, in quibus sine vocalibus non distinxeris suffixum ꝑ pluralis & ꝑ singularis numeri itemque ꝑ status constructi, ut de aliis nom dicam, quæ linguæ perito per se patebunt.

VI. Cum itaque & in hypotheses Auctoris, & in ipsam methodi novæ naturam satis inquisiverimus, & vindicias quoque, pro ea ab Auctore susceptas, depulerimus, superest, ut in summam conferamus ea, quæ isti in universum opponi possunt, quorum alia ipse Vir doctus admisit, alia autem admittere etiam invitus debet.

- (1.) Methodus hæc e medio, temerario imo profano usu, tollit vocales, quas ut essentialem linguæ partem, omnis Judæorum veterum æque ac recentiorum, si paucissimos exceperis, chorus, ex Christianis olim tantum non omnes, hodie vero non pauci vel ab ipsis Scriptoribus Sacris, vel ab Esdra, Codicis Hebræi instauratore, repetendas arbitrati sunt.
 - (2.) Ponamus, vocales, quas diximus, Mæforetharum Sæculi V. inventum esse, ponamus esse somnium; tale tamen est, quod se per mille & amplius annos multis vigilantium millibus approbavit: ita ne somnium novum, (fatetur enim auctor hypothesin suam falsam esse) quod vix crediderim vigilantibus decem probatum iri, cum antiquo permutabimus, nec potius in hoc etiam antiquitatis causa acquiescemus?
 - (3.) Lectiones vocum adeoque significationes antiquitati Judaicæ æque ac Ecclesiæ receptæ nunc demum sollicitabantur, & in nescio quas formas convertentur.
 - (4.) Scepticismo Exegetico latam portam aperit, ut nemo prave sentientium futurus sit, qui non clarissima alioquin Scripturæ oracula cum aliqua verispecie in suas pertrahere partes vel possit, vel audeat.
 - (5.) Lingua ipsa evadet, quod & fatetur & gloriatur Auctor, obscura æquivoca & ambigua, id est lingua esse desinet.
 - (6.) Si lingua tamen appelletur, nova certe erit, nec vel veteribus Hebræis, si in vitam revocarentur, vel nostræ ætatis hominibus, qui hebraice scire se putant, intelligenda.
 - (7.) Nomina Propria profanis Græciæ Scriptoribus, vel Doctoribus Ecclesiæ antiquioris, ex Sacris tabulis Veteris Instrumenti memorata frustra in iisdem requirentur. Quis enim Israel crediderit significari per *Israhel* (ita enim vi horum principiorum legi debet vox ישראל) quis *David* per *David*, quem Noster ex דוד effingit? quis tot alia misere detorta intelligendo assequetur. Quis *Josephum* & *Mosen* Justino lib. 36. c. 2. memoratos, in historia Sacra invenerit? Quid vero fiet de lectione Vulgatæ, hancine tam audacter migrare permittit sacrum fulmen, a se de Romana iis impactum, qui novi quidquam confectantur? Adeone fiducia sui plenus est auctor, ut non vereatur, ne ipse suis non satis probetur?
 - (8.) Lingua Hebræa ab omnibus, qui novam methodum adhibebunt, duplici modo discenda erit: antiqua enim illa carere non possunt, si, quid superioris ætatis Philologi vel Scripturæ Interpretes de uno alterove Hebraismi momento, aut loco Biblico statuerint, percipere velint.
 - (9.) Judæorum commentationes vel Grammaticæ, vel Exegeticæ literales in usum converti non poterunt.
 - (10.) Antiquiorum labores, qui genuinum obscuri loci sensum secundum principia recepta eruunt, & ad liquidum perduxerint, perdati erunt, quia eorum demonstrationes non intelligentur.
- (11.) Nova

- (11.) Nova igitur opera etiam in demonstratis debet collocari, eum non desint alia, ad quæ discutienda diligentia possit converti.
- (12.) Etymologiæ studium, quod in originibus vocum ex Hebræa vel aliis Orientis linguis deducendis versatur, non contemnendo præsidio, quod soni convenientia & prononciationis similitudine continetur, privatum se sentiet.
- (13.) Plurium etymologiarum, quæ communi fere consensu receptæ hodie sunt, rationes vix intelligentur.
- (14.) Linguae Hebrææ corpus adeo non perficitur & amplificatur, ut potius uno alteroque membro, duabus scilicet conjugationibus, *Piel* & *Pual*, ne de aliis dicam, mutiletur, quæ tamen & inter se, & a reliquis conjugationibus ratione formæ & significationis ita differunt, ut temerarius sit, qui instar commenti eas e Grammaticorum Scholis cum Auctore nostro ejiat.
- (15.) Novis opus erit dictionariis: dum enim, quæ hodie manibus teruntur, ad varias vocum formas, interdum ex punctis tantum cognoscendas, provocant, & pro diversitate conjugationum, v. c. *Piel* & *Pual*, varias verbis significationes tribuunt, tiro, horum principiorum ignarus, nesciet, quid sibi Lexicographus velit.
- (16.) Methodus hæc adeo non est methodus, ut secundum eam Lingua hæc doceri vix adultos, ne dum pueros possit. Cum enim linguarum studium memoria imprimis nitatur, ea docendi ratio optima erit, quæ isti ferat subsidium. Hoc vero nullum hic video. Quomodo enim quæso unius vocis v. c. דבר, גמל, מלך & aliarum, varii significatus, quos nunc ut nomina nunc ut verba obtinent, memoria comprehenduntur, nisi aliqua nota diacritica accesserit, cum vel illa præsentem negotium satis sit arduum? quomodo, si teneantur, in lectione a puero imprimis, addo & adulto, nisi eximia sit ingenii vis, suis quique locis commode tribentur? Quomodo in universum linguæ rationes ad certum quendam sibi que constantem ordinem revocabuntur?
- (17.) Ingenio atque adeo incertis conjecturis porta hæc magis aperitur, quo plus reliquis mentis facultatibus, iudicio imprimis & memoriæ decedit, subtractis iis, quibus præcipue adjuvantur, præsidii.
- (18.) Cum Judæis sententiæ conferri non poterunt, sive illi ad veritatem sint perducendi, sive in cognita doctrina confirmandi, sive denique ob doctrinam salutarem oppugnatam castigandi & repellendi videantur.
- (19.) Imprimis vero desideratur duplex aliud commodum, quod ex nova hac methodo aliis pollicitus est Auctor, linguæ scilicet amplificatio, & Scripturæ intelligentia; altera enim mutilatur potius, altera vero tenebris destinato consilio mergitur.
- (20.) Imo, si hæc ratio *tutior* & *commodior* appellari jure potest, dari poterit alia ista *tutior* & *commodior*, ut scilicet unicuique potestas relinquatur legendi, ut velit. Cum enim Auctor demonstrare non possit, veteres Hebræos vel vocales, quas statuit, vel consonantes sonis illis artificialibus induisse; quid prohibet, quo minus suo quisque arbitrato legere his possit?

Ceterum sententiæ nostræ summam ipse Cappellus, quem alioquin sequitur Noster, expressit in *Vindiciis Arcani* p. 926. *Rabbini etiam apicularum, quibus lectionem repræsentarunt, figuram, situm, & collocationem aptissime excogitarunt (si unquam excogitarunt,) ut nihil in illis jure corrigi & agui, aut merito reprehendi possit, nisi ab insolentissimo & impudentissimo Zoilo, qui eo ipso stultissima invidia reum & atra coligine plenum se proderet, omnibusque deridendum & despuendum praberet,*

S. D. G.

Dominium quod erat ante suum. Noster non fuit alias non defecisset. Deus certe tardo gressu sequitur, sed conlectatus pestilentissimi homines gravissime punit. Rem paulo planius explicabo. dam Lipsiensis Saxo, hodie finitis nostris sacris ad me venit, lumen videret mihi gratulatur, se quod hic viverem salvus se videre ait; eoque magis quod Lutetiae mihi constitutorum si- dias feliciter evitaverim: esse autem quod mihi referre velit, arcani fortassis sileviti, rem omnibus quidem, sed diris omni- orum devovendam. Nam praemittebat qui talia faciunt, im- sunt dignissimi. Hugo Grotius, occultus iam aliquot annis ator noster, nunc Lutetiae publice descivit: diploma gratiae nium est manibus & ab omnibus Germanis describitur. Mi- rani, a longe multo tempore, conciovis sacrae exercitium non teterquam cum Dominus Campi mareschallus, Gustavus Hor- tetiae. Jam sacra nostra iterum, ut antea suspenduntur. Cum us sit scitum, Germanus a Christianissimo Rege longe aliter Quid cogitant SVECI, quod perfidissimo homini arcano- curam permittunt. Haec & alia cum indignatione summa ber mihi recensuit, sancteque iuravit, se iam ingrediiter Ham- us, omnibusque nostris talia relaturum. Mirari multos, quid ? Ego hominem sum consolatus, iussique, ut in itinere Du- burgi saluaret: Ipsique omnia quae resciverit Lutetiae hac de Ego non admodum talia contigisse stupeo: Nam Groti- ri volens poculum Babelis, religionum mixtura iam dudum per suos Luteri versionem Bibliorum vernaculam, exagitando: crimine falsi, librum divo Augustino affingendo, locumque cerptum, per manus supra dicti Baronis Degenfeldii mihi ex- ui locus ita comparatus erat, ut Oracula Deastri Delphici esse Quid interim ociose Tragædiam hanc spectamus? Pro Grotio Sed de nostris Germanis admodum sum sollicitus. Ut autem Grotium defecisse, sic gravi adiuratione aurifabrum contesta- a mihi diceret: an sibi esset privata similtas cum Grotio? Ne- ergo sit suspectus, qui iusto dolore commotus, impedimentum ostrae, cuius exercitium liberaliter a Christianissimo Rege, no- indultum, deplorat? Sed iam ab inchoativo verbo, Grotius,

E 2

